

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
บ้านสระโพธิ์ หมู่ที่ 9 ตำบลพุดซา
อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
ปีการศึกษา 2544

ราตรี ตอมพุดชา: การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
บ้านสระโพธิ์ หมู่ที่ 9 ตำบลพุดชา อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา

อาจารย์ที่ปรึกษา: อาจารย์อัครักษ์ ธีรอำพน, 140 หน้า

ผลการประเมินหมู่บ้านสระโพธิ์ในครั้งนี้มีระยะเวลาตั้งแต่เดือนธันวาคม 2544 ถึงเดือนกันยายน 2545 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึง กระบวนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านสระโพธิ์ และศึกษาปัจจัยด้านบวกและปัจจัยด้านลบที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุเป้าหมายของหมู่บ้านสระโพธิ์ เพื่อให้กระบวนการทำสารนิพนธ์เป็นกระบวนการสร้างองค์กรเครือข่ายการเรียนรู้ และเพื่อให้ได้ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน โดยใช้รูปแบบการประเมิน ซิปป์โมเดล กองทุนหมู่บ้านสระโพธิ์มีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 51 คน จำนวนผู้กู้ทั้งหมด 39 ราย คณะกรรมการกองทุนอนุมัติเงินกู้ทั้งหมดหนึ่ง ล้านบาทถ้วน การประเมินโครงการครั้งนี้ได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการ การสังเกตและการสัมภาษณ์ ตามแบบรายงาน บร. 1-12 และจากการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน และจากการสอบถามจากผู้นำหมู่บ้าน ประชาชน สมาชิกผู้กู้ ผู้เฒ่า ผู้แก่ และพระภิกษุ เป็นต้น ซึ่งทำการสุ่มประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินคือกลุ่มสมาชิกผู้กู้ ซึ่งมีทั้งหมด 39 ราย โดยทำการสุ่มตัวอย่างมาประเมิน 28 ราย คิดเป็น 71 % ของสมาชิกผู้กู้ทั้งหมดในหมู่บ้านสระโพธิ์ การประเมินในครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากผู้นำหมู่บ้าน และชาวบ้านในหมู่บ้านเป็นอย่างดี จึงทำให้ข้อมูลที่เก็บมาได้เป็นข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจน

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ
ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนักศึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ร่วมปรึกษา.....

หน้าอนุมัติ

อาจารย์ที่ปรึกษา และกรรมการสอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตร บัณฑิตสาขาการจัดการและการประเมินโครงการของสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

อาจารย์ที่ปรึกษา

.....
(อาจารย์อารักษ์ สีรอำพน)

กรรมการสอบ

.....
(อาจารย์ผู้ ดร.โสภณ วงศ์แก้ว)

.....
(.....)

อนุมัติให้สารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและการประเมินโครงการ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร. ทรงพร ทาเจริญศักดิ์)
คณบดีสำนักวิชา เทคโนโลยีสังคม

- 7 ต.ค. 2545
วันที่ เดือน พ.ศ. 2545

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จล่วงด้วยดี, ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บุคคล และกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลืออย่างดียิ่ง ทั้งในด้านวิชาการ และด้านการดำเนินงานวิจัย อาทิเช่น

- อาจารย์อัครักษ์ ชีระอำพน อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญกมล กลิ่นศรีสุข, รองศาสตราจารย์ ดร.ไทย ทิพย์สุวรรณกุล, อาจารย์ ดร.พัฒนา กิติอาษา และคณาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคมมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ที่ให้คำแนะนำปรึกษาทางด้านวิชาการ
- อาจารย์ประทอง ส่งเสริม ที่ให้คำปรึกษาด้านการปฏิบัติการในพื้นที่และการ สร้างความคุ้นเคยกับชุมชน
- นายขจักษณ์ ชูพุดชา กำนันตำบลพุดชา, นายนิคม สังข์สุข รองประธานกองทุน ที่ให้ข้อมูล, และอำนวยความสะดวก และขอขอบคุณพี่น้องในหมู่บ้านพุดชา ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ต่าง ๆ

ท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณนายพูน ตอมพุดชา, นางเชื่อง ตอมพุดชา บิดา มารดา ที่ให้การเลี้ยงดูอบรมและส่งเสริมการศึกษาเป็นอย่างดีตลอดมา จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในชีวิต

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ราชรี ตอมพุดชา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
หน้าอำนวยการ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญแผนภูมิ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 หลักการและเหตุผล.....	1 - 1
1.2 วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ.....	1 - 2
1.3 กรอบความคิดทฤษฎี.....	2 - 3
1.4 วิธีดำเนินการ.....	3 - 3
1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ.....	3 - 3
บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	4
2.1 นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	4 - 5
2.2 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี.....	5 - 5
2.3 แบบติดตามการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและ ชุมชนเมือง.....	5 - 6
2.4 แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุน หมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	6 - 6
2.5 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	6 - 8
2.6 การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน.....	8 - 10
2.7 หลักการประเมินโครงการรูปแบบการประเมินชีพโมเดล.....	10 - 11
2.8 การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุน...	12 - 12

2.9 หลักวิชาที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ	12 - 14
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ.....	15
3.1 วิธีการประเมินโครงการ.....	15 - 19
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	19 - 20
3.3 ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ.....	20 - 21
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ.....	21 - 22
3.5. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	22 - 24
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	24 - 25
บทที่ 4 ผลการติดตามการประเมินโครงการ.....	26
4.1 ผลการประเมินบริบทชุมชน.....	26 - 31
4.2 ผลการประเมินโครงการ โดยภาพรวม.....	31 - 38
4.3 ผลการประมวผลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้.....	38 - 39
4.4 ผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้าน.....	39 - 40
4.5 สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ.....	40 - 42
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	43
5.1 วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ.....	43 - 43
5.2 วิธีดำเนินการ.....	43 - 44
5.3 ผลการดำเนินการ.....	44 - 45
5.4 อภิปรายผล.....	45 - 47
5.5 ข้อเสนอแนะ.....	47 - 48
บรรณานุกรม.....	
ภาคผนวก.....	
ภาคผนวก ก ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี.....	
ภาคผนวก ข แบบรายงานบร.1-บร.12.....	
ภาคผนวก ค แผนที่ตำบลพุดซาและแผนที่หมู่บ้านสระโพธิ์.....	

สารบัญแนกมูม

แผนภูมิที่	หน้า
1. แผนภูมิความคิดพื้นฐานการประเมินของสตัฟเฟิลบีม.....	10
2. แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการประเมินและการตัดสินใจของ สตัฟเฟิลบีม.....	11
3. แผนภูมิการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	17

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. ตารางตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน โดยภาพรวม.....	20
2. ตารางแสดงการจัดสรรเงินกำไรสุทธิของหมู่บ้านสระโพธิ์.....	34
3. ตารางแสดงกลุ่มอาชีพต่าง ๆ และจำนวนเงินที่ได้อนุมัติ.....	34
4. ตารางแสดงรายได้ของประชาชนในหมู่บ้านต่อปี ของแต่ละครอบครัว.....	35
5. ตารางแสดงจำนวนเงินกู้ที่อนุมัติของแต่ละกลุ่มอาชีพ และแต่ละราย.....	36

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ตามที่รัฐบาลมีนโยบายเร่งด่วนในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท ถือเป็นนโยบายที่สำคัญยิ่งในการต่อสู้กับปัญหาความยากจนของประเทศที่กำลังประสบปัญหาอยู่ คือการไม่มีทุนและขาดโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุน เพื่อนำมาพัฒนาอาชีพสร้างรายได้ ลดรายจ่าย ตลอดจนบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน รัฐบาลมีเจตนารมณ์ที่จะแก้ไขปัญหาความยากจน และเป็นการกระจายอำนาจในท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน และเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้าง และพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อแก้ปัญหา เสริมสร้างศักยภาพ ความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้มีความสามารถในการจัดระบบบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านกันเอง เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ตนเองอาศัยอยู่อย่างยั่งยืน

จากความพร้อมของหมู่บ้านสระโพธิ์ หมู่ 9 ตำบลพุดซา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ที่ได้จัดตั้งกองทุนแล้วเสร็จและได้รับอนุมัติให้จัดตั้งกองทุนพร้อมกับการจัดสรรเงินเข้ากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแล้ว เพื่อที่จะทราบว่าโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนี้ บรรลุวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด จึงสมควรที่จะมีการประเมินโครงการ และผู้ทำวิจัย ในฐานะที่เป็นนักศึกษาระดับบัณฑิตกองทุน หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการจัดการและประเมินโครงการ ในโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ปฏิบัติงานในพื้นที่หมู่บ้านสระโพธิ์ มาระยะหนึ่งแล้ว จึงรับผิดชอบในการประเมินและเรียบเรียงเป็นสารนิพนธ์ (Substantive report) ฉบับนี้

1.2 วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

1.2.1 เพื่อศึกษาการบรรลุเป้าหมายของกระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง บ้านสระโพธิ์ หมู่ 9 ในประเด็นต่อไปนี้

- (1) บ้านสระโพธิ์ หมู่ 9 มีกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือสวัสดิการของสมาชิก

- (2) บ้านสระโพธิ์ หมู่ 9 มีความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน
- (3) บ้านสระโพธิ์ หมู่ 9 มีกระบวนการพึ่งพาตนเอง ในการเรียนรู้และคิดริเริ่มเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง มีการสร้างศักยภาพของตนเองและมีการสร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง
- (4) เศรษฐกิจของบ้านสระโพธิ์ หมู่ 9 ได้รับการกระตุ้นและมีภูมิคุ้มกัน
- (4) ประชาชนในบ้านสระโพธิ์ หมู่ 9 มีศักยภาพและความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคม

1.2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านบวก และปัจจัยด้านลบ ที่ส่งเสริม และขัดขวางการบรรลุเป้าหมาย ตามข้อ 1.2.1 ว่ามีอะไรบ้าง

1.2.3 เพื่อศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายองค์กรเพื่อการเรียนรู้และการเกิดความเชื่อมโยงระหว่างกันภายในหมู่บ้าน ตำบล

1.2.4 เพื่อศึกษาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน ตามทัศนคติของประชาชนในบ้านสระโพธิ์ หมู่ 9 และระดับความเข้มแข็งของชุมชนตามตัวชี้วัด ซึ่งกำหนดโดย กองทุน หมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1.3 กรอบความคิดทฤษฎี

กองทุนหมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นแล้วในแต่ละชุมชนท้องถิ่น ถือได้ว่าเป็นหนึ่งหน่วยย่อยของหน่วยย่อยระบบชุมชนท้องถิ่นนั้น หน่วยย่อยระบบกองทุนหมู่บ้านแต่ละกองทุนยังมีหน่วยย่อยย่อย ๆ อีก ได้แก่ สมาชิก และผู้ดูแลรายซึ่งย่อมต้องช่วยกันสร้างความเจริญและความเข้มแข็งให้แก่กองทุนอย่างยั่งยืน และต้นแบบทางความคิดเชิงระบบที่จะนำมาใช้ในหลักสูตรประกาศนียบัตร การจัดการและการประเมินโครงการ คือ รูปแบบการประเมินเชิงระบบ ซิฟพีโมเดล (CIPP MODEL) แบบจำลองซิฟพีโมเดล ระบุว่า จะประเมินในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ

1.3.1 การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินสภาพทั่วไปของชุมชนท้องถิ่น คำว่า “บริบท” หมายถึง สภาพแวดล้อม ซึ่งอยู่รอบ ๆ หน่วยระบบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง นั้น

1.3.2 การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินปัจจัยนำเข้าทั้งปวงของหน่วยระบบการบริหารจัดการและของหน่วยระบบกิจการของผู้กู้

1.3.3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินกระบวนการของทั้งสองหน่วยระบบคือหน่วยระบบบริหารจัดการกองทุนและหน่วยระบบกิจการของผู้กู้

1.3.4 การประเมินผลผลิต(Product Evaluation) เป็นการประเมินผลผลิตทั้งหมดที่เกิดขึ้นในหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้และหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้แต่ละราย

1.4. วิธีดำเนินการ

การดำเนินการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านสระโพธิ์ หมู่ 9 มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
2. ศึกษากระบวนการ การดำเนินการ การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างต่อเนื่อง
3. กำหนดตัวชี้วัดตามกรอบความคิดทฤษฎีเชิงระบบหรือตามกรอบการประเมินแบบ ซิฟฟ์โมเดล (CIPP MODEL)
4. เก็บรวบรวมข้อมูลจาก บร.และจากการสังเกต สัมภาษณ์ รวมไปถึงการจัดเวทีชาวบ้าน เป็นต้น
5. วิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งแยกเป็น 2 แบบ คือ
 - 5.1 วิเคราะห์ข้อมูลแบบเชิงปริมาณ จะวิเคราะห์อยู่ในลักษณะของตัวเลข แล้วสรุปผลโดยใช้ค่าสถิติ เพื่อที่จะนำค่าสถิติไปใช้ตอบคำถามในประเด็นที่ต้องการ
 - 5.2 วิเคราะห์ข้อมูลแบบเชิงคุณภาพ จะวิเคราะห์อยู่ในลักษณะข้อความที่เขียนบรรยายความคิดเห็น เป็นข้อความที่จะนำไปใช้อธิบายในประเด็นที่ต้องการ
6. สรุปผลการประเมินโครงการ โดยการสรุปประเด็นที่ประเมินเป็นข้อความสั้น ๆ อย่างกระชับและเรียงลำดับ จุดประสงค์ของการประเมินเสร็จแล้ว จะสรุปเป็นการเขียนผลการวิเคราะห์ในระดับตีความ

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ

1. ได้ทราบและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานและกระบวนการจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
2. ได้ทราบและมีความรู้ความเข้าใจปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคและสนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
3. ได้ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของการบริหารการพัฒนาเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและแนวทางวัดความสำเร็จในโครงการพัฒนาต่าง ๆ ระดับหมู่บ้านและชุมชนเมือง
4. ผู้ศึกษา ได้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาที่มีระเบียบวิธีที่เป็นวิทยาศาสตร์ อันนำไปสู่การคิดวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ อย่างเป็นระบบได้

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษา บ้านสระโพธิ์ ทั้งที่เป็น นโยบาย หลักการ ระเบียบต่างๆ รวมทั้งแนวคิดทฤษฎีการประเมินและหลักวิชาที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สรุปได้เป็น 9 ด้านดังนี้

2.1 นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

2.1.1 นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

นโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล ซึ่งได้แถลงต่อรัฐสภาในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติแห่งละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการลงทุนสร้างอาชีพเสริมและรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชน และวิสาหกิจขนาดเล็กลำดับการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจรากฐานของประเทศรวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

2.1.2 หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

- 1) เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น
- 2) ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง
- 3) เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน
- 4) เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม
- 5) กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

2.1.3 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีดังนี้

- 1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างหรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย และสร้างสัมพันธภาพที่ดีแก่ประชาชน
- 2) ส่งเสริมท้องถิ่นชุมชนให้มีความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน
- 3) เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเอง โดยการเรียนรู้และคิดริเริ่มเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง มีการสร้างศักยภาพของตนเอง และมีการสร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง

- 4) เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศรวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันแก่ชุมชนท้องถิ่นและสังคมโดยรวม
- 5) ประชาชนในท้องถิ่นมีศักยภาพ และความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคม

2.1.4 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนแห่งชาติ มีระเบียบที่เกี่ยวข้องดังนี้

- 1) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544
- 1) ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2.2 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544

ว่าด้วยเรื่องของการแต่งตั้งชุดทำงาน จะประกอบไปด้วย คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยใช้ชื่อว่า กทบ. และสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (รายละเอียดแสดงไว้ในภาคผนวก ก)

2.3 การติดตามสังเกตการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การติดตามสังเกตการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีส่วนสำคัญในการประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต่าง ๆ เนื่องจากกระบวนการเลือกคณะกรรมการกองทุน จะต้องเป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 กล่าวคือ

1. จะต้องมีการเวียนสามในสี่ของครัวเรือนทั้งหมดเข้าร่วมประชุม
2. การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้เป็นไปตามที่ประชุมสำหรับคุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านสระโพธิ์ หมู่ 9 ที่ชาวบ้านได้เลือกเข้ามาเป็นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีคุณสมบัติดังนี้
 - (1) เป็นผู้อาศัยอยู่ในหมู่บ้านและชุมชนเมืองไม่น้อยกว่า 2 ปี
 - (2) เป็นผู้บรรลุนิติภาวะ มีอายุ 20 ปี บริบูรณ์ขึ้นไป
 - (3) เป็นคนดีปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนา มีความรับผิดชอบเสียสละไม่คิดการพินันไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ไม่มีประวัติเสียด้านการเงิน และยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย
 - (4) ไม่เป็นบุคคลล้มละลายหรือไร้ความสามารถ
 - (5) ไม่เคยรับโทษจำคุก เว้นแต่การกระทำโดยประมาท

- (6) ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเคยทำผิดต่อหน้าที่ ไม่เคยกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน
- (7) ไม่เคยถูกไล่ออก หรือให้ออกจากราชการหรือรัฐวิสาหกิจ
- (8) ไม่เป็นผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
- (9) ไม่เคยถูกให้ออกจากคณะกรรมการกองทุนด้วยมติคณะกรรมการหรือสมาชิก

2.4 การขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ประเมินความพร้อมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 2.4.1 ระเบียบกองทุนหมู่บ้าน
- 2.4.2 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
- 2.4.3 ความพร้อมของการบริหารโครงการ
- 2.4.4 ทุนดำเนินการของกองทุนหมู่บ้าน
- 2.4.5 ความพร้อมของปัจจัยสนับสนุน คือ กำลังคน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ

2.5 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ที่ตั้ง ที่ทำการกองทุนหมู่บ้านเลขที่ 14 บ้านสระโพธิ์ หมู่ 9 ต. พุดซา อ.เมืองนครราชสีมา โทรศัพท์ 044-215554

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุน

1. เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้กับสมาชิก
2. เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ด้วยวิธีการถือหุ้น การฝากเงินสั่งจ่าย และเงินรับฝาก
3. เพื่อให้บริการเงินกู้แก่สมาชิก
4. เพื่อพัฒนาจิตใจสมาชิกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม 4 ประการ คือ
 - เป็นคนซื่อสัตย์
 - เป็นคนไม่เห็นแก่ตัว
 - เป็นคนไม่มัวเมาในสิ่งอบายมุข
 - เป็นคนรู้รักสามัคคี
5. เพื่อพัฒนาสมาชิกให้เป็นคนดี มีศักยภาพ 4 ประการ คือ
 - ใฝ่หาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ
 - กล้าคิด กล้าทำ คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหา

- มีความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน ขยันการงาน
- มีทักษะในการจัดการและบริหารอาชีพตนเองและส่วนรวม

แหล่งที่มาของกองทุน ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สิน ดังนี้

- (1) เงินที่ได้รับการจัดสรรจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติเงินกู้ยืม
- (2) ดอกผลหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดจากเงินกองทุน
- (3) ค่าธรรมเนียมแรกเข้า
- (4) เงินฝากสัจจะและเงินรับฝาก
- (5) เงินค่าหุ้น
- (6) เงินสมทบจากกลุ่มหรือองค์กรสมาชิก

คุณสมบัติของสมาชิก

1. เป็นผู้ที่มีพำนัก มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน หมู่บ้านสระโพธิ์และอาศัยอยู่ระยะเวลาไม่น้อยกว่า 2 ปี ก่อนการจัดตั้งกองทุน
2. เป็นผู้ที่มีนิสัยอันดีงาม มีความรู้ความเข้าใจเห็นชอบด้วยหลักการของกองทุน
3. เป็นผู้พร้อมที่จะปฏิบัติตามระเบียบของกองทุน
4. เป็นผู้ที่คณะกรรมการกองทุน ได้มีมติเห็นชอบให้เข้าเป็นสมาชิก
5. อดทนเสียสละและเห็นแก่ประโยชน์ของกองทุนเป็นสำคัญ
6. มีเงินฝากสัจจะและถือหุ้นอย่างน้อย 1 หุ้น แต่ต้องไม่เกิน 1 ใน 5 ของจำนวนหุ้นทั้งหมดที่มีอยู่ในกองทุน
7. มีอายุตั้งแต่ 20 ปี ขึ้นไป

การสมัครเข้าเป็นสมาชิกนั้น ผู้ที่มีคุณสมบัติดังที่กล่าวมาสามารถยื่นความจำนงหรือสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุนได้เดือนละ 1 ครั้ง โดยสามารถสมัครเป็นสมาชิกได้ทั้งในลักษณะปัจเจกบุคคลและกลุ่มหรือองค์กรชุมชนแล้วแต่ความสมัครใจของผู้สมัคร

คณะกรรมการกองทุนเป็นผู้พิจารณาว่าจะรับบุคคลหนึ่งบุคคลใดเข้าเป็นสมาชิกโดยชอบธรรม

เมื่อคณะกรรมการกองทุนพิจารณาคุณสมบัติดังที่กล่าวมาแล้ว เห็นสมควรรับบุคคลใดเข้าเป็นสมาชิก จะแจ้งบุคคลนั้นให้ชำระค่าธรรมเนียมแรกเข้า ค่าหุ้น และเงินฝากสัจจะภายในสามสิบวัน นับจากวันที่ได้รับแจ้งให้เข้าเป็นสมาชิก

การฟื้นฟูสภาพจากการเป็นสมาชิก

- (1) ตาย
- (2) ลาออกหรือได้รับอนุมัติให้ลาออกจากคณะกรรมการกองทุน
- (3) วิกลจริต จิตฟั่นเฟือน หรือถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ
- (4) ที่ประชุมใหญ่มีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงสองในสามของผู้ร่วมประชุม
- (5) จงใจฝ่าฝืนระเบียบของกองทุนหรือแสดงตนเป็นปรปักษ์หรือไม่ให้ความช่วยเหลือหรือความร่วมมือกับกองทุนไม่ว่าด้วยประการใด
- (6) จงใจบิดเบือนความจริงอันสมควรแจ้งให้ทราบในใบสมัครสมาชิก
- (7) นำทรัพย์สินของกองทุนไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ที่ได้รับอนุมัติไว้
- (8) มีลักษณะ และคุณสมบัติไม่ตรงกับคุณสมบัติของสมาชิกดังที่กล่าวมาข้างต้น

2.6 การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านสระโพธิ์

การพิจารณาเงินกู้ให้กับผู้กู้ นั้น คณะกรรมการกองทุนจะต้องดำเนินการพิจารณาเงินกู้ให้กับผู้กู้ โดยจะมีหลักในการพิจารณา ดังต่อไปนี้

1. สมาชิกที่ประสงค์จะขอกู้เงินจากกองทุนต้องจัดทำคำขอกู้โดยระบุวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน โดยให้ยื่นคำขอกู้ดังกล่าวต่อคณะกรรมการกองทุนให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาเงินกู้ตามหลักเกณฑ์ที่กองทุนกำหนด

2. คณะกรรมการมีอำนาจในการอนุมัติเงินกู้อย่างหนึ่งไม่เกินจำนวนสองหมื่นบาท ในกรณีคณะกรรมการมีมติเห็นควรเงินกู้อย่างใดเกินกว่าจำนวนสองหมื่นบาท ให้คณะกรรมการเรียกประชุมสมาชิกเพื่อให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดต่อไป แต่ทั้งนี้การอนุมัติเงินกู้อย่างหนึ่งต้องไม่เกินจำนวนห้าหมื่นบาท

3. ในกรณีที่กรรมการกองทุนมีมติอนุมัติเงินกู้ตามคำขอกู้ทั้งหมดหรือบางส่วน ให้บันทึกความเห็นในแบบคำขอกู้ยืมเงินตลอดจนเงื่อนไขและรายละเอียดในการอนุมัติเงินกู้ แจ้งให้ผู้ขอกู้และธนาคารรับทราบโดยเร็ว

แต่งตั้งผู้แทนกรรมการกองทุนอย่างน้อย 2 คน เป็นผู้แทนคณะกรรมการกองทุนในการทำสัญญากู้ยืมเงินกับผู้ขอกู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ ให้ผู้ขอกู้เปิดบัญชีออมทรัพย์กับธนาคารและแจ้งหมายเลขบัญชีออมทรัพย์ให้คณะกรรมการกองทุนรับทราบโดยเร็ว ธนาคารจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่โอนเงินเข้าในบัญชีผู้กู้ที่ผ่านการพิจารณาอนุมัติจากคณะกรรมการกองทุน

4. เรียกหลักประกันเงินกู้ไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือทรัพย์สินตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กองทุนกำหนด

5. ดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนเงินฝากและเงินกู้เป็นอัตราที่แน่นอนตามความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิกโดยคำนึงถึงจรรยาบรรณ และสภาพเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นหลัก ปีคปรประกาศอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนดังกล่าวอย่างเปิดเผย

6. ให้แล้วเสร็จสิ้นภายในกำหนดระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี จะต้องนำเงินไปส่งคืน ธนาคารและนำหลักฐานการส่งชำระคืนเงินกู้หรือเงินลงทุนไปมอบให้คณะกรรมการกองทุน

7. ผู้กู้ผิดสัญญาให้ผู้กู้เสียค่าปรับตามจำนวนที่ระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนดไว้ เว้นแต่ผู้กู้ได้รับอนุญาตให้ผ่อนผันการชำระหนี้ ปรับลดเบี้ยปรับให้แก่ผู้กูรายหนึ่งรายใดก็ได้เมื่อมีเหตุผลอันสมควรด้วยเสียงเกินกึ่งหนึ่ง

8. ในกรณีที่ผู้กู้มิได้เริ่มดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการขอกู้ยืมเงินหรือเมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้กู้นำเงินไปใช้นอกกรอบวัตถุประสงค์โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร สามารถยกเลิกสัญญาและเรียกคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนที่ค้างชำระคืนเต็มจำนวนและให้พ้นจากสมาชิกภาพในระยะเวลา 30 วัน หลังจากวันยกเลิกสัญญาและห้ามมิให้สมัครเข้าเป็นสมาชิกกองทุนเป็นระยะเวลา 2 ปี

การทำบัญชีและการตรวจสอบ

1) คณะกรรมการกองทุนจัดทำบัญชีเดือนละ 1 ครั้งและแจ้งให้สมาชิกทราบรวมทั้งให้จัดทำสรุปผลการดำเนินงานประจำปีรายงานต่อคณะกรรมการอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบของสมาชิกเป็นหลัก คณะกรรมการอาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลที่เห็นสมควรเป็นผู้ตรวจสอบกองทุน

2) จัดทำงบรายงานการเงินตามแบบที่คณะกรรมการกำหนดภายในระยะเวลา 30 วัน นับตั้งแต่วันสิ้นปีทางบัญชีของทุกปี แต่งตั้งผู้ตรวจสอบบัญชีกองทุนเพื่อทำหน้าที่ประเมินผลการใช้จ่ายเงินและทรัพย์สินของกองทุน

3) ปีใดมีกำไรสุทธิคณะกรรมการกองทุนสามารถนำกำไรสุทธิมาจัดสรรตามระเบียบและหลักเกณฑ์ที่กองทุนกำหนด

บทเฉพาะกาล

1. ผู้ใหญ่บ้านเรียกประชุมหัวหน้าครัวเรือนละหนึ่งคน เพื่อเปิดเวทีชาวบ้านในการดำเนินการเลือกคณะกรรมการกองทุนจากผู้ที่มีคุณสมบัติดังที่กล่าวมาข้างต้น โดยมีคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ ส่วนหัวหน้าครัวเรือนจำนวนไม่น้อยกว่า สามในสี่ ของครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน

2. เมื่อครบกำหนดระยะเวลาหนึ่งปีนับตั้งแต่วันที่กรรมการกองทุนหมู่บ้าน เข้าดำรงตำแหน่งให้กรรมการกองทุนจับสลากออกจำนวนกึ่งหนึ่งของคณะกรรมการกองทุนทั้งหมด

3. กรรมการกองทุนต้องดำเนินการภายในเก้าสิบวันหลังจากได้รับเลือกเป็นกรรมการกองทุน
4. ภายในหนึ่งปีให้คณะกรรมการประเมินผลการดำเนินการตามระเบียบนี้เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมต่อไป

2.7 หลักการประเมินโครงการ รูปแบบการประเมินแบบชีพพีโมเดล

2.7.1 รูปแบบการประเมินแบบชีพพีโมเดล

สต๊ฟเฟิลบีมกล่าวว่า “ การประเมิน เป็นกระบวนการของการระบุ หรือกำหนดข้อมูลที่ต้องการ รวมทั้งการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เกิดสารสนเทศที่มีประโยชน์เพื่อนำเสนอสำหรับใช้เป็นทางเลือกในการตัดสินใจ ” โดยมีแนวความคิดพื้นฐาน คือ

แผนภูมิ ความคิดพื้นฐานการประเมินของสต๊ฟเฟิลบีม

สต๊ฟเฟิลบีม ได้จำแนกขั้นตอน ของการประเมินเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 กำหนด หรือระบุข้อมูลที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

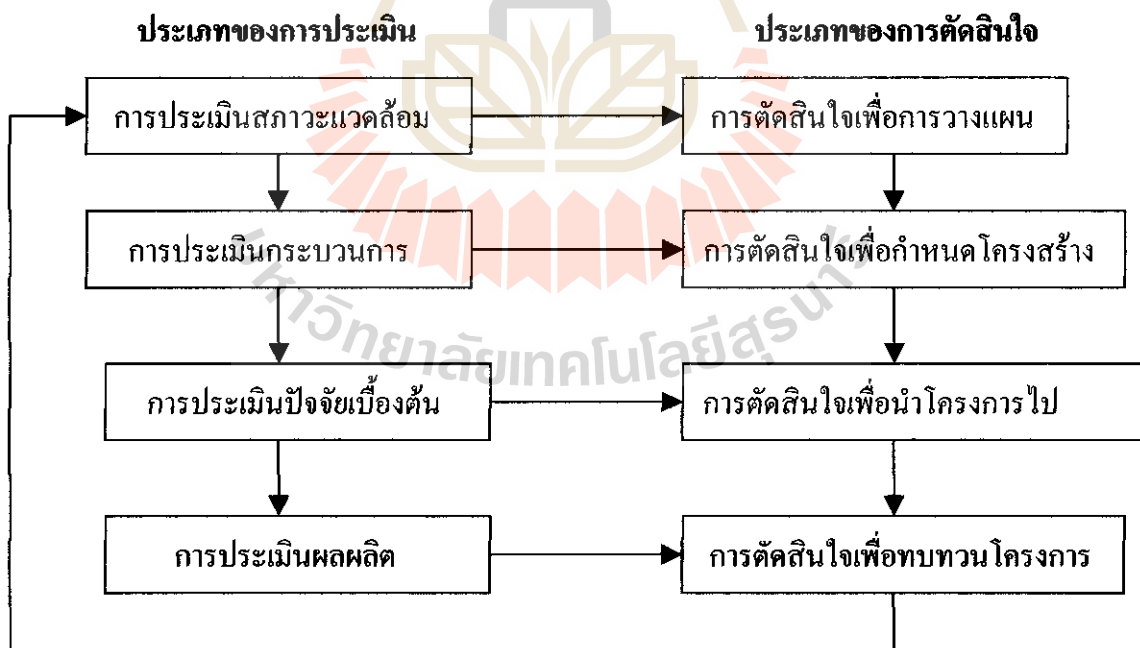
ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์และจัดการสารสนเทศ เพื่อนำเสนอผู้บริหาร

กำหนดประเด็นการประเมินออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการ ประเด็นปัญหา และความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ

2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เพื่อพิจารณาความเพียงพอของทรัพยากร อาทิ จำนวนคน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งเทคโนโลยี และแผนการ การดำเนินโครงการ
3. ประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินการ
4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับจุดประสงค์ของโครงการ และพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการ นอกจากนี้ยังได้เสนอประเภทของการตัดสินใจที่สอดคล้องประเด็น ดังนี้
 - 1) การตัดสินใจเพื่อการวางแผน โดยใช้ข้อมูลจากสถานะแวดล้อม
 - 2) การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ โดยใช้ข้อมูลจากปัจจัยเบื้องต้น
 - 3) การตัดสินใจเพื่อนำโครงการ ไปปฏิบัติโดยใช้ข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ
 - 4) การประเมินเพื่อทบทวนโครงการ ใช้ข้อมูลจากการประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้นเพื่อพิจารณาการยุติ สัมเลิก หรือปรับขยายโครงการ

แผนภูมิ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการประเมินและการตัดสินใจของสตัลเฟิลบีม

2.8 โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ตามที่รัฐบาลมีนโยบายเร่งด่วนในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองโดยชุมชนเป็นผู้กำหนดขนาดและจัดการหมู่บ้านให้เห็นคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเองมีการถือฤกษ์ผู้ค่อยโอกาสในหมู่บ้าน และเป็นการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน และเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านเพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง เพื่อสร้างศักยภาพในการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจ และสังคมของประชาชนในหมู่บ้านสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน จากความพร้อมของหมู่บ้านที่ได้จัดตั้งกองทุนแล้วเสร็จ และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนากองทุนไปสู่ความเข้มแข็งด้านสังคม และเศรษฐกิจ

2.9 หลักวิชาที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ

2.9.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา

การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการกำหนดนโยบายพัฒนาท้องถิ่น อันเป็นกระบวนการขั้นตอนของการวางแผนในการพัฒนาที่เป็นที่อยู่อาศัยในการดำรงชีวิตของตน หลังจากที่ได้กำหนดวัตถุประสงค์และวางแผนงานร่วมกัน และปฏิบัติงานตามแผนงานของโครงการร่วมกันแล้ว ยังมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการบริการ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการควบคุมประเมินผลโครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่น ซึ่งอาจเป็นไปได้โดยตรง คือ มีส่วนร่วมด้วยตัวเอง หรือทางอ้อม คือผ่านทางกรรมการที่เป็นฝ่ายบริหารงานของหมู่บ้าน

2.9.2 ความเข้มแข็งของชุมชน

1. ประชาชนมีอยู่มีกินอย่างเพียงพอ สามารถเลี้ยงครอบครัวได้
2. ในชุมชนมีความสามัคคีกัน
3. ต้องมีการรวมกลุ่มของประชาชน
4. สมาชิกในชุมชนมีความเสียสละ มีคุณธรรม
5. สมาชิกในชุมชนมีความเอื้ออาทรต่อกัน
6. มีผู้นำที่ดีมีความสามารถ
7. พึ่งพาตนเองได้
8. แก้ปัญหาในชุมชนเองได้

2.9.3 เครื่องข่ายองค์กรการเรียนรู้

องค์กรชุมชนเกิดจากการรวมกลุ่มของชาวบ้านในชุมชน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาการรวมกลุ่มมีหลายรูปแบบ มีดังต่อไปนี้

1. องค์กรที่ทางราชการจัดตั้ง เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มเกษตรกร สภาตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

2. องค์กรชุมชนแบบไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มผักปลอดสารพิษ เป็นต้น

2.9.4 ประชาคม

เป็นการรวมตัวของสมาชิกในชุมชนเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนด้วยตัวเอง เช่น การแก้ไขปัญหาชุมชน การกำหนดข้อตกลงร่วมกันโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน มีวัตถุประสงค์หรือสนใจในเรื่องเดียวกัน ร่วมกันคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน เพื่อประโยชน์ของชุมชนโดยรวม ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย

2.9.5 การพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ รูปแบบการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรที่มีการจัดสรรการใช้ประโยชน์ที่มีอยู่ในปัจจุบันอย่างเหมาะสมไม่ก่อให้เกิดภาวะความเสี่ยงแก่คนรุ่นหลัง

2.9.6 ชุมกิจชุมชน

ชุมกิจชุมชน คือ กิจกรรมที่บุคคลหรือองค์กรในชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจกรรม และช่วยดำเนินงานบางส่วนหรือทั้งหมด โดยประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ มีการเรียนรู้และการจัดการร่วมกันเพื่อดำเนินการในกิจกรรมการผลิต การแปรรูป การค้า และการบริการ มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนได้อย่างสอดคล้องกับสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน อันจะนำไปสู่ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี และการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.9.7 ระบบบัญชีกองทุนหมู่บ้าน

ในการจัดทำบัญชีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จะเน้นการจัดทำโดยอาศัยข้อเท็จจริงในการดำเนินกิจกรรมตามปกติ มากกว่าตามหลักวิชาการ จะไม่มีคำว่า “เดบิต” หรือ “เครดิต” แต่ยังคงบันทึกรายการตามหลักบัญชี ในการจัดทำบัญชีตามรูปแบบนี้สิ่งที่ผู้จัดทำให้ความสำคัญก็คือ หมวดหมู่ หรือประเภทของบัญชีได้ว่าอยู่ในหมวดใด ดังต่อไปนี้

1. หมวด สินทรัพย์
2. หมวด หนี้สิน
3. หมวด ทุน (เงินกองทุน)
4. หมวด รายได้

5. หมวด คำใช้ง่าย

ดังนั้น จึงมีความสำคัญที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะต้องทราบความหมาย หรือคำจำกัดความของแต่ละคำว่า หมายความว่าอะไร

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ

ในการประเมินสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ผู้ประเมินจะต้องกำหนดสิ่งที่ต้องการประเมิน ซึ่งได้แก่ จุดประสงค์ของการประเมิน และตัวชี้วัดการประเมินให้ชัดเจน จุดประสงค์ของการประเมินจะบ่งบอกเป้าหมายและสิ่งที่ต้องการประเมิน ตัวชี้วัดการประเมินจะระบุถึงเกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ต้องการประเมินตามจุดประสงค์ที่กำหนด

3.1 วิธีการประเมินโครงการ

วิธีการประเมินโครงการเป็นการประเมินเชิงระบบ คือการประเมินที่กระทำโดยคำนึงว่าสิ่งที่ประเมินนั้น มีความเป็นหน่วยระบบโดยตัวของมันเอง ตามแนวความคิดทฤษฎีระบบ และวิธีการประเมินโครงการนั้น ผู้ประเมินจะต้องกำหนดรูปแบบของการประเมินที่จะนำไปใช้ในการประเมินโครงการที่สำคัญและได้นำเสนอในที่นี้คือ รูปแบบการประเมินแบบ (CIPP MODEL)

รูปแบบของการประเมินโดยใช้หลักเหตุผลทั่ว ๆ ไป อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจ และแสดงให้เห็นถึงว่ากระบวนการประเมินใด ๆ ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้คือ

1. ขั้นของการวิเคราะห์กิจกรรมและข้อมูลที่จะประเมินเพื่อสนองความต้องการของผู้ตัดสินใจ
2. ขั้นของการรวบรวมสารสนเทศ (Information) ที่ต้องการ
3. ขั้นของการเสนอสารสนเทศให้แก่ผู้ตัดสินใจ

ด้วยวิธีการดังกล่าวนี้ เชื่อว่าการตัดสินใจนั้นจะเป็นไปด้วยความสมเหตุสมผลในการบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

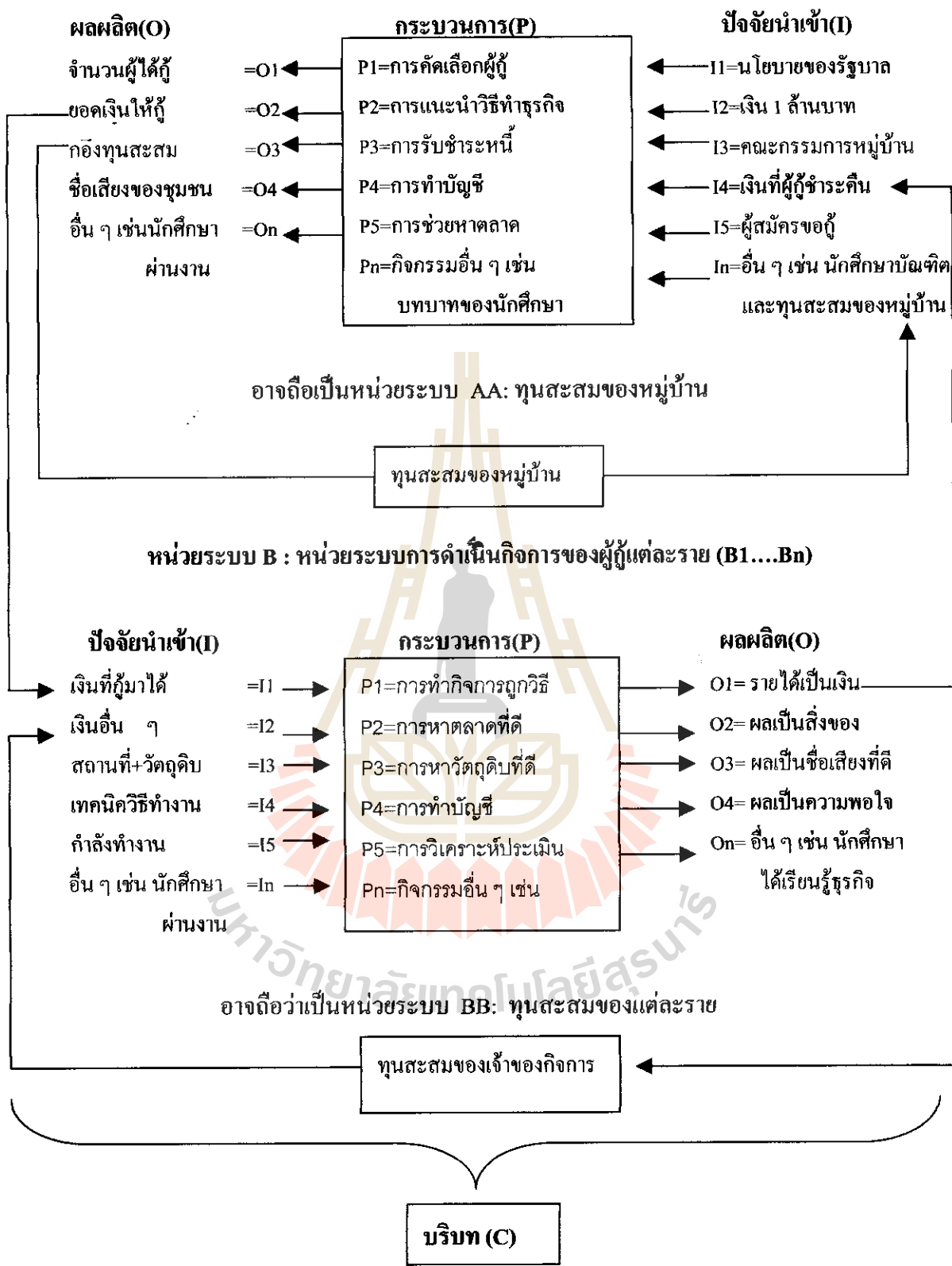
รูปแบบของการประเมินแบบ (CIPP MODEL)

แบบจำลองประเภทนี้ไม่เพียงแต่ประเมินว่า บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่เท่านั้นแต่ยังเป็นการประเมินเพื่อให้รายละเอียดต่าง ๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการอีกด้วย โดยเฉพาะการประเมินผลโครงการประชุม ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบการประเมินความก้าวหน้าเพื่อบ่งชี้จุดเด่น จุดด้อยของการประชุม เพื่อนำผลไปปรับปรุงกิจกรรมแผนการประชุมได้ทันทั่วทั้งที่ และมีการประเมินรวมสรุปหลังโครงการประชุมสิ้นสุดแล้ว เพื่อบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์ของโครงการประชุมแบบจำลองที่เหมาะสม ที่จะใช้เป็นกรอบความคิดในการประเมินแบบ CIPP MODEL จึงเป็นที่นิยมใช้

ทั้งนี้เพราะนักประเมินจะได้ข้อดี ข้อบกพร่องและประสิทธิภาพของโครงการที่จะประเมินได้เป็นอย่างดี ซึ่งนับได้ว่าเป็นการรับข่าวสารแบบสะสม ช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารเป็นอย่างมาก ทั้งยังเป็นแบบจำลองที่เข้าใจง่าย สะดวกในการปฏิบัติ จึงเป็นที่นิยมกว้างขวาง (แบบจำลอง CIPP MODEL จะประเมินในด้านต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 1)

แผนภาพข้างล่างนี้ แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบและการทำงานอย่างเชื่อมโยงกันของหน่วยระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

แผนภูมิที่ 3.1 การทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

จากแผนภูมิ 3.1 แสดงภาพโดยรวมของการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและผู้กู้ ดังนี้

1) หน่วยระบบการบริหารกองทุน (หน่วยระบบ A) เป็นหน่วยระบบโดยรวมของกองทุนหมู่บ้าน ถูกสร้างขึ้นโดยบริษัท รัฐบาล ให้ความสำคัญกับเรื่องกองทุนหมู่บ้านอย่างจริงจัง งบประมาณของประเทศมีมากพอที่จะสนับสนุนกองทุนหมู่บ้าน และสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน ได้รับการทุนบำรุงจากผู้คนในท้องถิ่น มิให้ทรุดโทรมไปมากกว่าเดิม

ปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A มีการติดตามและกระตุ้นจากรัฐบาล และการประชาสัมพันธ์ในท้องถิ่น ผู้กู้มีความรับผิดชอบ และความสามารถส่งคืนตามยอดเงินกู้ที่กำหนด สมาชิกปรับเปลี่ยนกันเข้ามาเป็นกรรมการอย่างเต็มใจและมีคุณภาพ เป็นต้น ปัจจัยนำเข้าที่เป็นบุคคล ทั้งบุคคลภายใน และบุคคลภายนอกของชุมชนจะต้องมีคุณสมบัติที่พอดี มีจำนวนที่พอดี ในขั้นตอนที่ได้รับคัดเลือก หรือจัดมาเป็น (I) และจะต้องเข้าไปกระทบบทบาทหน้าที่ตามอย่างที่เหมาะสม ในช่อง (P) เพื่อสร้างให้เกิด (O) โดยที่ปัจจัยนำเข้าประเภทบุคคลดังกล่าวสามารถปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ เป็นการเพิ่มเติมจากที่บริษัทได้กำหนดไว้ก่อนหน้านี้ ทั้งเป็นการปรับปรุงตนเอง และ I ตัวอื่น ๆ ตลอดจน P และ O

กระบวนการของหน่วยระบบ A จะมีการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปตามหลักเกณฑ์และแบบระบบที่ดี เช่น การทำบัญชี การพิจารณาตัดสินใจให้กู้ การทวงถามติดตามหนี้ การช่วยหาระบบตลาดให้แก่ผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ของผู้กู้ การเงินฝากเพื่อเพิ่มยอดเงินของกองทุน เป็นต้น

ผลผลิตของหน่วยระบบ A มีการปล่อยยอดเงินออกให้ผู้กู้ กระทำได้สม่ำเสมอ การเผยแพร่ ข่าวสาร สามารถทำได้ดี เป็นที่พอใจของผู้ที่เกี่ยวข้อง มีการหาตลาดภายนอกสำหรับจำหน่ายผลผลิตของสมาชิก

2) หน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย (หน่วยระบบ B) บริบทของหน่วยระบบนี้ กองทุนหมู่บ้าน สามารถที่จะปล่อยเงินกู้ให้กับผู้กู้ยืมอย่างพอดี คือไม่มากเกินไป วัตถุประสงค์ที่ใช้ในการทำกิจการของผู้กู้ สามารถหาซื้อได้อย่างเพียงพอในหมู่บ้าน ซึ่งผู้กู้ไม่ต้องหาซื้อจากบริษัทที่ไกลตัว ทำให้ต้นทุนของการผลิตสูงขึ้น เป็นต้น

ปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B ต้องจัดหาปัจจัยนำเข้าในปริมาณที่พอดี ไม่มากเกินไป หรือน้อยเกินไป ถ้ามากเกินไปอาจจะสูญเปล่า หรือเสียค่าดอกเบี้ยเงินลงทุนทำให้ต้นทุนสูง ถ้าน้อยเกินไปอาจต้องจัดซื้อมาเสริมทำให้ต้องเสียเวลาจัดหาอีกรอบหนึ่งและปัจจัยนำเข้าต้องมาพร้อม ตรงต่อเวลาที่จำเป็นต้องใช้งาน เป็นต้น ซึ่งจะคล้ายกันกับหน่วยระบบ A ก็เป็นหน่วยระบบของผู้กู้แต่ละคน มีปัจจัยนำเข้าได้แก่ (I) ที่จะนำมาประกอบกิจการของผู้กู้แต่ละราย มี (P) เป็นกระบวนการทำอาชีพ

ของผู้รู้ตามความถนัดเพื่อที่จะสร้างให้เกิด (O) คือผลผลิตต่าง ๆ ที่ผู้รู้ได้นำไปลงทุนดำเนินการประกอบการของตนเอง

กระบวนการของหน่วยระบบ B มีการทำกิจการที่ถูกต้อง มีการกำหนดวิธีการปฏิบัติ แต่ละขั้นตอนว่าปัจจัยนำเข้าตัวใดต้องกระทำกิจกรรมอะไรและกระทำอย่างไรจึงจะสอดคล้องกันพอดีไม่ขาดและไม่เกิน หรือความประหยัดของปัจจัยนำเข้าในแต่ละกิจกรรมที่ปฏิบัติงาน เป็นต้น

ผลผลิตของหน่วยระบบ B จะต้องมีความเหมาะสมของผลผลิตไม่มากเกินไปที่ตลาดต้องการ ถ้ามากเกินไปจะขายไม่หมด เป็นการสูญเปล่าของต้นทุน คุณภาพของผลผลิตต่ำเกินไปลูกค้าจะไม่รับซื้อ เป็นต้น

ความสัมพันธ์กันระหว่างหน่วยระบบ A และ B คือหน่วยระบบกองทุนเป็นผู้ให้เงินกู้แก่หน่วยระบบ B และอาจช่วยหาตลาดจำหน่ายสินค้าบางอย่าง ตลอดจนช่วยหาวิธีแนะนำ ดำเนินกิจการให้ได้ผลดี ส่วนหน่วยระบบ B เมื่อดำเนินการได้ผลดี ส่งคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยให้กับหน่วยระบบ A เป็นต้น

บริบท (C) หมายถึง บริบทของหน่วยระบบ A และ B เช่นสภาพภูมิประเทศและประชากรของชุมชน ตลอดจนสภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไปของประเทศ และนโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

3.2 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

กระบวนการการประเมินประกอบด้วยระเบียบวิธีการและขั้นตอนต่าง ๆ มากมาย กระบวนการแต่ละขั้นตอนมีความสำคัญต่อการวิจัยทั้งสิ้น ผู้วิจัยจะละเอียดมิได้เลย เรื่องที่สำคัญเรื่องหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับแผนแบบการวิจัย คือ การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่างคืออะไร ทำไมจะต้องมีการกำหนดประชากรก่อนที่จะประเมิน กลุ่มตัวอย่างมีความสำคัญและจำเป็นอย่างไรต่อการประเมินอย่างไร คำถามต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้ประเมินจะต้องทำความเข้าใจก่อนที่จะเริ่มต้นประเมิน

ประชากร (Population) ที่ใช้ในการวิจัย หมายถึง กลุ่มทั้งหมดที่ต้องการศึกษาวิจัย ซึ่งอาจเป็นบุคคล องค์กร หน่วยการปกครอง เช่น จังหวัด อำเภอ เป็นต้น การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านสระโพธิ์ หมู่ 9 ตำบลพุดซา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งกลุ่มเป้าหมายของผู้วิจัย คือ สมาชิกกองทุนหมู่บ้านสระโพธิ์ ซึ่งมีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 51 คน

กลุ่มตัวอย่าง (Sample or Sampling Group) ในการวิจัย หมายถึง กลุ่มที่ถูกเลือกจากประชากรขึ้นมาเป็นตัวอย่างเพื่อใช้เป็นตัวแทนของประชากรในการศึกษา ดังนั้น กลุ่มตัวอย่าง คือ

ตัวแทนของประชากรที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการศึกษาผลการศึกษาก็ได้จากกลุ่มตัวอย่างย่อมเป็นผลการศึกษาจากประชากรด้วยเช่นกัน แต่เนื่องจากผู้วิจัยได้ทำการประเมิน โครงการกองทุนหมู่บ้านสระโพธิ์ ตำบลพุดซา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีระยะเวลาที่กำหนด ผู้วิจัยจึงกำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างจากสมาชิกผู้กู้ ซึ่งมีทั้งหมด 39 คน แต่ได้ทำการสุ่มตัวอย่างมาประเมิน เพียง 28 คน คิดเป็น 71% ของผู้กู้ทั้งหมดในหมู่บ้านสระโพธิ์

3.3 ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ

การประเมินเป็นกระบวนการ การแสวงหาความรู้ ความจริงเพื่อตอบปัญหาวิจัยหรือข้อสงสัยที่เกิดขึ้น กระบวนการที่นำมาใช้ในการหาคำตอบของปัญหาต้องเป็นกระบวนการที่เป็นเหตุเป็นผลมีความน่าเชื่อถือ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการหาคำตอบของปัญหาการประเมินมีหลายประเภท อาจมีค่าคงที่หรือแปรเปลี่ยนค่าไปได้ ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะและ โครงสร้างของสิ่งที่ผู้ประเมินกำลังศึกษาเพื่อหาคำตอบนั้น เรียกว่า ตัวแปร (variable)

ตัวชี้วัด หมายถึง ข้อความที่แสดงหรือระบุประเด็นที่ต้องการประเมินหรือตัวแปรที่ต้องการศึกษานั้น จะบรรลุผลสำเร็จตามเกณฑ์นั้น จะมีสภาพหรือคุณลักษณะที่ค่อนข้างเป็นรูปธรรมอย่างไร ซึ่งตัวชี้วัดจะมีทั้งในส่วนที่แสดงลักษณะในเชิงปริมาณ และในส่วนที่แสดงลักษณะในเชิง

คุณภาพ

ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน โดยภาพรวมและตัวแปรที่ศึกษา ของหมู่บ้านสระโพธิ์ หมู่ 9 ตำบลพุดซา อำเภอเมืองนครราชสีมา มีดังนี้

ตัวแปรที่ชี้วัด	ตัวชี้วัด
1. สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคี	- สมาชิกทุกคนมาประชุมทุกครั้งที่มีกำหนดหมาย - สมาชิกทุกคนให้ความร่วมมือในการประสานงานกัน ในชุมชนและหน่วยงานอื่น - มีการร่วมกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี
2. สมาชิกในชุมชนมีความซื่อสัตย์	- มีการส่งเงินสัจจะครบทุกคน - มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองทุกคน

3. ชุมชนยกย่องคนทำความดี	- มีการประกาศชื่อผู้ที่ทำความดีในหมู่บ้านให้รับทราบ
4. สมาชิกทุกคนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	- มีการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสกว่าให้ได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง
5. สมาชิกในชุมชนมีโอกาสหาความรู้เพิ่ม	- มีหอกระจายข่าว มีการประชาสัมพันธ์ข่าวต่าง ๆ ให้ชุมชนได้ทราบอย่างทั่วถึง
6. สมาชิกในชุมชนมีอาชีพสามารถเลี้ยงครอบครัวได้	- ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น - เด็ก ๆ ได้เรียนในระดับที่สูงขึ้น
7. ครอบครัวในชุมชนมีความอบอุ่นอยู่พร้อมหน้ารักใคร่ปรองดองกัน	- ประชาชนดำรงชีวิตอยู่อย่างเครือญาติกันและมีการพึ่งพาอาศัยกันได้
8. ในชุมชนมีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกชุมชน โดยการประชุมหรือเสวนา	- เวลาประชุม หรือเสวนา จะเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้ซักถามพูดคุย และรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกทุกคนเสมอ
9. ในชุมชนมีการช่วยเหลือเด็ก สตรี คนชรา คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส	- มีการทำเรื่องส่งไปทางส่วนราชการในการช่วยเหลือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสภายในหมู่บ้าน
10. ในชุมชนมีผู้นำที่มีคุณธรรม ยุติธรรม	- ดำรงตำแหน่งกำนันเป็นระยะเวลาานานมากกว่า 20 ปี - ประชาชนยอมรับคำตัดสินของผู้นำด้วยความเต็มใจ

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ

ในการประเมินโครงการใด ๆ การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นขั้นตอนที่ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพ ดังนั้นจึงจำเป็นจะต้อง มีเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ และมีความสอดคล้องกับลักษณะของข้อมูลแต่ละประเภทด้วย

ประเภทของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จะต้องมีความเหมาะสมกับการใช้รวบรวมข้อมูลที่มีลักษณะแตกต่างกัน ดังนั้น จะต้องมีการเลือกเครื่องมือที่เหมาะสมที่สามารถใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้สอดคล้องกับความต้องการ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลของหมู่บ้านสระโพธิ์ โดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ ดังนี้

- การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยเข้าไปสังเกตการณ์เมื่อมีการประชุมต่าง ๆ
- การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม บางครั้งผู้วิจัยก็ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในหมู่บ้าน ก็ต้องคอยสังเกตการณ์อยู่ภายนอกเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล
- การสัมภาษณ์ ซึ่งจะใช้แบบรายงาน ต่าง ๆ (บร.) ในการสัมภาษณ์สมาชิกทุกคน ซึ่งบร.ต่าง ๆ ประกอบด้วย

บร 1 แบบเก็บข้อมูลบริบทชุมชนหมู่บ้าน

บร 2 แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน

บร 3 แบบรายงานความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

บร 4 แบบรายงานการปฏิบัติงานรายเดือน

บร 5 แบบรายงานผลการจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

บร 6 แบบรายงานผลการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

บร 7 แบบรายงานการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชน

บร 8 โครงการเศรษฐกิจชุมชนหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

บร 9 แบบบันทึกการสัมภาษณ์

บร 10 แบบสรุปบทเรียนชุมชนหมู่บ้าน

บร 11 แบบศึกษาเจาะลึกรายกรณี

บร 12 การวิเคราะห์จัดทำแผนแม่บทชุมชน

- จัดประชุมเวทีชาวบ้าน เมื่อมีการจัดประชุมเวทีชาวบ้านผู้วิจัยก็ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุมและได้เก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ไว้ ในแต่ละครั้งด้วย (แบบ บร. ต่าง ๆ แสดงไว้ในภาคผนวก ข.)

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนเริ่มต้น ตั้งแต่การระบุประเด็นที่ต้องการการเก็บรวบรวม การจัดลำดับข้อมูลอย่างเป็นระบบ ด้วยวิธีการและหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนแน่นอน และมีการกำหนดตัวชี้วัดของประเด็นที่ต้องการประเมิน ซึ่งข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มีทั้งในเชิงปริมาณที่เป็นตัวเลข และเชิงคุณภาพที่เป็นการบรรยายลักษณะของข้อมูลในรูปแบบของข้อความ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีวิธีการเก็บรวบรวมที่หลากหลายที่จะนำมาพิจารณาใช้ได้

เหมาะสมกับข้อมูลที่ต้องการ ซึ่งในการทำวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลของหมู่บ้าน สระโพธิ์ ดังนี้

1. การสังเกต (Observation) ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย ตามโครงสร้างของพฤติกรรมที่ต้องการสังเกตโดยที่กลุ่มเป้าหมายไม่รู้ตัว ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับความเป็นจริงที่ต้องการ โดยจำแนกเป็น

1.1 การสังเกตโดยผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชน คือ ผู้วิจัยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มเป้าหมาย แล้วดำเนินการเก็บข้อมูล โดยที่ชาวบ้านในหมู่บ้านรู้ว่าตนเองกำลังถูกเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมนี้ ทำให้ได้ข้อมูลจากชาวบ้านที่ชัดเจน และค่อนข้างเป็นจริงที่สุด

1.2 การสังเกตจากภายนอก คือ ผู้วิจัยบางครั้งก็ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับชาวบ้าน จึงจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตจากภายนอก ซึ่งการสังเกตจากภายนอกนี้ ชาวบ้านไม่รู้สึกรู้ว่าถูกสังเกต ซึ่งจะสังเกตจากพฤติกรรมภายนอกของชาวบ้านว่า มีปฏิกิริยาอย่างไร และสามารถเก็บข้อมูลที่ได้มารวบรวมไว้

2. การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบรายงาน ต่าง ๆ (ปร.) ที่กล่าวมาในหัวข้อ 3.4 แล้วนั้น การเก็บรวบรวมข้อมูลของหมู่บ้านสระโพธิ์จากการสัมภาษณ์ มีดังนี้

- ปร 1 ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้มีการจัดเก็บไว้แล้ว ซึ่งเรียกว่าข้อมูลมือสอง ได้แก่
- กชช 2 ค (ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านที่แสดงถึงสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน)
 - จปฐ. (ข้อมูลจำเป็นพื้นฐานเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำเอาไว้)
 - เอกสารบรรยายสรุปข้อมูลหมู่บ้าน
 - แผนที่หมู่บ้าน

ข้อมูลดังกล่าวจะอยู่ที่ผู้ใหญ่บ้าน ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานของหมู่บ้าน สถานีอนามัยตำบลพุดซา สถานีอนามัยหนองยารักษ์ และองค์การบริหารส่วนตำบลพุดซา

จากการสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้าน, พระภิกษุ, คนเก่า คนแก่ของหมู่บ้าน ในกรณีเอกสารให้ข้อมูลไม่เพียงพอ

ปร 2 เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในหมู่บ้าน ซึ่งมีทั้งหมด 59 ครัวเรือน แต่ทำการสัมภาษณ์ มาเพียง 31 ครัวเรือน คิดเป็น 52% ของครัวเรือนที่มีอยู่ทั้งหมด

ปร 3 เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์กรรมการกองทุน สมาชิก และประชาชนในหมู่บ้าน เกี่ยวกับความเข้าใจและทัศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านสระโพธิ์

บร 4 เก็บข้อมูลจากกรรมการและสมาชิกกองทุน ซึ่งจะเก็บรวบรวมข้อมูลส่งทุก ๆ เดือนให้กับอาจารย์นิเทศน์ เพราะเป็นรายงานการปฏิบัติรายเดือน

บร 5 เก็บรวบรวมข้อมูลจากการจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านสระโพธิ์ ซึ่งรวมตัวกันจัด 10 หมู่บ้าน

บร 6 เก็บข้อมูลจากการเสวนาเป็นกลุ่ม ๆ เป็นระยะ ๆ เกี่ยวกับผลการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและปัญหาที่เกิดขึ้นต่าง ๆ

บร 7 เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของชาวบ้าน

บร 8 เก็บข้อมูลจากการจัดทำแผนงาน โครงการต่าง ๆ ร่วมกันทุกหมู่บ้านในตำบล ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับโครงการเศรษฐกิจชุมชนหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

บร 9 เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายกรณีเกี่ยวกับระเบียบกองทุนและการได้มาซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้าน

บร 10 เก็บข้อมูลจากการจัดเวทีสรุปบทเรียนระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล

บร 11 เก็บข้อมูลจากการเข้าไปสัมภาษณ์สมาชิกกองทุนเป็นระยะ ซึ่งจะศึกษาแบบเจาะลึกเป็นรายกรณี ทำคู่กับ บร.9 คิดเป็นร้อยละ 60 ของจำนวนผู้กู้ทั้งหมด 39 คน

บร 12 เก็บรวบรวมข้อมูลจากการจัดเวทีวิเคราะห์ทำแผนแม่บทชุมชน ซึ่งใช้กระบวนการ AIC เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ เพื่อจัดทำโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และกิจกรรมต่าง ๆ ของกองทุนหมู่บ้านด้วย

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลในสถานการณ์จริง ซึ่งก่อนจะออกเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละครั้ง ก็ได้มีการวางแผน และเตรียมการวิธีการดำเนินการไว้ล่วงหน้าก่อนเสมอ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ชัดเจน และครบถ้วน

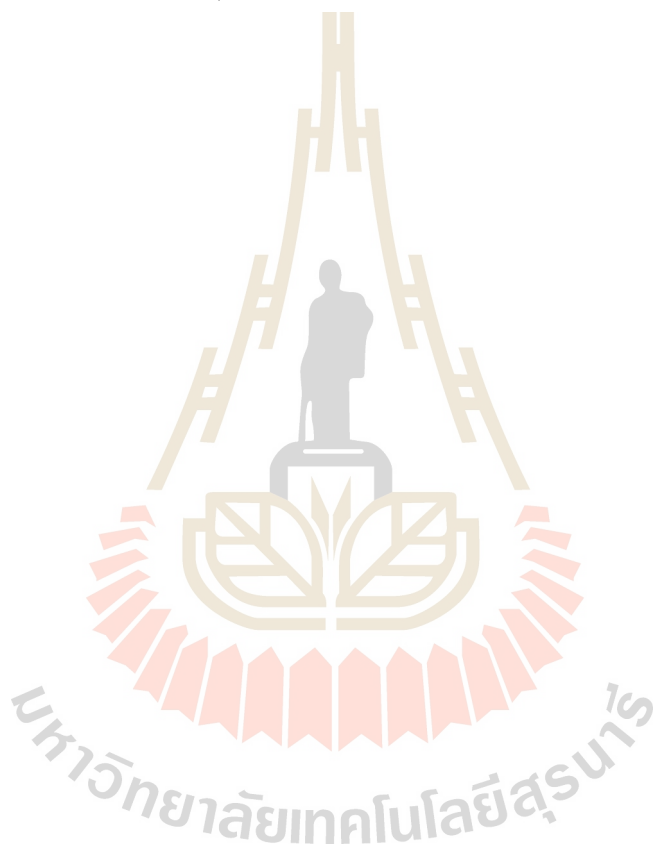
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis of Data) เป็นกระบวนการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาจัดกระทำให้เป็นระบบ ระเบียบ เพื่อสะดวก รวดเร็ว และง่ายต่อการทำความเข้าใจ แปลความ และสรุปความโดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนของการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล การจำแนกประเภทของข้อมูล เป็นต้น แล้วนำข้อมูลนั้น ๆ มาคำนวณด้วยมือ เครื่องคำนวณ หรือเครื่องคอมพิวเตอร์

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ทำการแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลของหมู่บ้านสระโพธิ์ ดังนี้

- การวิเคราะห์ข้อมูลแบบเชิงปริมาณ ซึ่งผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากที่กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น มาวิเคราะห์ให้อยู่ในลักษณะตัวเลข ซึ่งจะคิดเป็นค่าร้อยละ ของจำนวนข้อมูลที่รวบรวมมาได้ทั้งหมด

- การวิเคราะห์ข้อมูลแบบเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะของข้อความที่เขียนบรรยายเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ หรือความคิดเห็นในประเด็นที่กำหนดอย่างลึกซึ้ง ซึ่งเป็นข้อความที่ได้จากการแบบสอบถาม การบันทึกผลการสัมภาษณ์ หรือจากการสังเกต โดยการนำข้อมูลมาดำเนินการตามขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้หลักการของตรรกะ เพื่อหาข้อสรุปของข้อมูลที่ได้มานำไปอธิบายในประเด็นที่ต้องการคำตอบได้อย่างชัดเจน

บทที่ 4

ผลการติดตามการประเมินโครงการ

ผลการติดตามการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านสระโพธิ์ โดยใช้หลักการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Evaluation) เป็นสำคัญ ดังนั้นสิ่งแรกที่ผู้วิจัยทำการประเมิน คือ บริบทสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของของบริบทชุมชน

4.1 ผลการประเมินบริบทชุมชน

ตัวชี้วัดบริบท หมายถึง ตัวชี้วัดสภาพแวดล้อมของหน่วยระบบ A เป็นสำคัญ

ตัวชี้วัดบริบทของหน่วยระบบกองทุนหมู่บ้าน แบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ

4.1.1 บริบทระดับประเทศ

ความเป็นอยู่ของคนไทยในช่วงปี 2540 ปรากฏว่าส่วนใหญ่มีความยากจน เพราะพิษทางวิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำลง และมีอัตราที่เพิ่มขึ้นในช่วงปี 2542 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันการว่างงานและความไม่มั่นคงในการทำงานมีผลกระทบต่อความอยู่ดีมีสุขของคนไทยมากที่สุด จะเห็นว่าความยากจนในบางพื้นที่ เป็นความยากจนแบบซ้ำซาก เพราะตอบสนองต่อการขยายตัวของเศรษฐกิจได้น้อยกว่าพื้นที่อื่น นโยบายการบริหารเศรษฐกิจในระยะต่อไปควรจะมีการกระตุ้นเศรษฐกิจในระยะสั้น โดยใช้นโยบายการเงินและการคลังดูแลให้เศรษฐกิจฟื้นตัวเต็มที่และขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ปัญหาที่สำคัญคือ หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ต้องหาทางลดอย่างรวดเร็ว ส่วนแนวทางการบริหารนโยบายการเงินต้องให้ความสำคัญกับการสร้างภูมิคุ้มกันกับระบบการเงินเพื่อป้องกันวิกฤต ไม่ให้พึ่งพาสถาบันการเงินมากเกินไป

ในปัจจุบันภาคธุรกิจของไทยประกอบด้วยวิสาหกิจจำนวนทั้งสิ้นประมาณ ร้อยละ 99.7 จัดว่าเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมคือ มีการจ้างงานประมาณร้อยละ 40 เป็นวิสาหกิจขนาดเล็กมากซึ่งอยู่นอกระบบไม่ได้จดทะเบียนตามกฎหมายในภาคอุตสาหกรรมแรงงานประมาณครึ่งหนึ่ง และการจ้างงานใหม่ที่เกิดขึ้นหลังวิกฤตประมาณร้อยละ 60 เป็นที่คาดหมายว่า เมื่อได้มีการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมขึ้น ภาคอุตสาหกรรม ภาคการค้า และภาคบริการได้อย่างเสร็จสมบูรณ์ จะสามารถช่วยวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมไปในทางเดียวกัน จากมาตรการกระตุ้นการใช้จ่ายของรัฐบาล สำหรับปี 2546 การฟื้นตัวของการส่งออกจะเป็นปัจจัยหลักที่จะหนุนให้อัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจไทยขยับเพิ่ม สามารถฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศอันส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวไทยให้ดีขึ้นในอนาคต

4.1.2 บริบทระดับท้องถิ่น

การประเมินบริบทระดับท้องถิ่น ก็เพื่อให้ทราบสภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านว่า สภาพป่า และหนองน้ำ สภาพที่ดินทำกินของชาวบ้านในหมู่บ้านว่าเป็นอย่างไร เพราะเป็นการประเมินพื้นฐานก่อนที่จะประเมินในขั้นอื่น ๆ ต่อไป จากที่ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษา บริบทท้องถิ่นในหมู่บ้านสระโพธิ์ มาเป็นระยะนานพอสมควร บริบทระดับท้องถิ่นของหมู่บ้านสระโพธิ์มีดังนี้

- ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านสระโพธิ์

ประวัติศาสตร์

ความเป็นมาของหมู่บ้านสระโพธิ์นั้น จากการที่สอบถามชาวบ้านผู้เฒ่า ผู้แก่ พบว่า เมื่อก่อนบ้านพุฒา หมู่ 2 จะมีพระปรารักษ์ ซึ่งสร้างขึ้นสมัยเกิดสงครามโลก เป็นสถาปัตยกรรมของเขมรหรือมอญ ดังนั้นจึงเชื่อกันว่า คนกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานน่าจะเป็นคนมอญ คนเขมร เพราะว่ามีคำพูดที่ว่า พุฒามอญคอนกระทิง และต่อมาบ้านสระโพธิ์ก็ได้แยกออกจากหมู่บ้านพุฒา และได้ตั้งชื่อว่า บ้านสระโพธิ์ เป็นหมู่บ้านหมู่ที่ 9 ของตำบลพุฒา

การตั้งถิ่นฐาน

ตามคำบอกเล่าของผู้เฒ่า ผู้แก่ พบว่า บ้านสระโพธิ์ได้ตั้งขึ้นมานานกว่า 125 ปีมาแล้ว และได้ตั้งชื่อว่าบ้านสระโพธิ์ ซึ่งก็เนื่องมาจาก หมู่บ้านสระโพธิ์ตั้งอยู่บริเวณใกล้บึงขนาดใหญ่ ชาวบ้านเรียกว่า บึงสาตี และบริเวณบึงสาตีก็จะมีต้นไม้ขนาดใหญ่ ซึ่งมีอายุกว่า 100 ปีมาแล้ว เกิดขึ้นอยู่ข้างบึงสาตี และมีคลองน้ำไหลลงมารวมกันที่ต้นไม้ใหญ่ใกล้บึงสาตี จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “หมู่บ้านสระโพธิ์” มาจนถึงปัจจุบัน และมีผู้ใหญ่บ้านปกครองดูแลมาตลอดและคนปัจจุบันคือ นายขจัดภัย ชูพุฒา เป็นผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน

การขยายตัวของประชากร

การขยายตัวของประชากรในหมู่บ้านสระโพธิ์นั้น ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นจากการแยกครอบครัวจากบิดา มารดา หลังจากมีคู่เป็นของตนเองแล้ว ก็จะแยกเรือนไปอยู่ส่วนตัว แต่ก็อยู่ใกล้ ๆ กัน ไม่ห่างกันมากนัก และหมู่บ้านสระโพธิ์มีการขยายตัวไม่มากนัก เพราะเป็นหมู่บ้านที่มีจำนวนครัวเรือน ทั้งหมด 59 ครัวเรือน ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์น้อย และมีประชากรทั้งหมด 248 คน เป็นชาย 123 คน หญิง 125 คน และคาดว่าในอนาคต

- สภาพปัจจุบัน

ทำเลที่ตั้ง

หมู่บ้านสระโพธิ์ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดนครราชสีมา โดยมีระยะห่างจากตัวอำเภอเมือง เป็นระยะทางประมาณ 18 กิโลเมตร อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอเมืองนครราชสีมา

อาณาเขตติดต่อ

หมู่บ้านสระโพธิ์มีอาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับหมู่ 1 บ้านมะเคือ ตำบลพุดซา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
ทิศใต้	ติดต่อกับหมู่ 7 บ้านตะโก ตำบลพุดซา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับหมู่ 3 บ้านพุดซาริมบึง ตำบลพุดซา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา และหมู่ 2 บ้านพุดซา ตำบลพุดซา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับหมู่ 5 บ้านบุกระถิน ตำบลพุดซา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

แผนที่ตำบลพุดซา และแผนที่หมู่บ้านสระโพธิ์ หมู่ 9 (แสดงไว้ในภาคผนวก ก.)

สภาพที่ดิน

หมู่บ้านสระโพธิ์มีสภาพพื้นที่ดินเป็นดินเหนียว ซึ่งซึมซับน้ำได้ดีมาก และมีความอุดมสมบูรณ์ของดินดีมาก และมีแร่ธาตุที่สำคัญในการเจริญเติบโตของพืชได้ดี เนื่องจากการเพาะปลูกของเกษตรกรได้ดี การบำรุงหน้าดินอย่างเสมอ โดยการปลูกพืชของเกษตรกร จะปลูกพืชหลังฤดูทำนาในช่วงที่ทำนาเกษตรกรก็จะนำปุ๋ยมาใส่ในนาข้าวเพื่อให้ข้าวได้ผลผลิตดี พอเสร็จสิ้นหลังจากการเก็บเกี่ยวเกษตรกรก็จะปลูกผักในนาข้าว ก็ทำให้ผักได้ผลผลิตดี เพราะดินอุดมสมบูรณ์มาก

ส่วนการทำเพาะปลูกในพื้นที่ราบจะเพาะปลูกข้าว โดยอาศัยแหล่งน้ำจากเขื่อน คือ เขื่อนโพธิ์เตี้ย ส่วนบริเวณพื้นที่ราบลุ่ม และเป็นดินเหนียว จะใช้ปลูกพืชไร่ที่เหมาะสมกับสภาพของดิน คือ ปลูกหอมแดง ซึ่งหอมจะมีผู้นิยมปลูกมากกว่า ผักชี ผักคะน้า ผักกาดขาว เนื่องจากเป็นพืชที่มีความคงทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศได้ดีมาก

ป่าไม้และพื้นที่สาธารณะ

หมู่บ้านสระโพธิ์มีลักษณะเป็นทุ่งหญ้า ไม่ค่อยมีป่าไม้ เพราะมีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบและส่วนพื้นที่สาธารณะของหมู่บ้านสระโพธิ์มีทั้งหมด 54 ไร่

แหล่งน้ำที่สำคัญของชุมชน

หมู่บ้านสระโพธิ์ส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ และแหล่งน้ำที่ใช้ทำการเกษตร คือ เขื่อนเก็บน้ำโพธิ์เตี้ย ในช่วงฤดูแล้ง เกษตรกรก็ได้ใช้น้ำจากเขื่อนโพธิ์เตี้ยนี้มาทำการเกษตร และแหล่งน้ำที่สำคัญของหมู่บ้านสระโพธิ์ที่ใช้กันเป็นประจำคือ บึงสาตี เพราะว่าบึงสาตีเป็นบึงน้ำที่ชาวบ้านใช้ทำน้ำประปาใช้ในหมู่บ้าน ซึ่งบึงสาตีเป็นบึงที่มีความสำคัญต่อบ้านสระโพธิ์และรวมไปถึงหมู่บ้านใกล้เคียง ที่ใช้น้ำประปาร่วมกันด้วย

ระบบสาธารณูปโภค

หมู่บ้านสระโพธิ์มีทั้งหมด 59 ครัวเรือน และมีระบบสาธารณูปโภคที่สมบูรณ์พอสมควร เพราะมีไฟฟ้าใช้กันทุกครัวเรือน และมีน้ำประปาใช้กันทุกครัวเรือน ส่วนโทรศัพท์ที่บ้าน มีจำนวน 36 ครัวเรือน และมีหอกระจายข่าวในหมู่บ้านอยู่ 2 แห่ง ซึ่งช่วยทำให้บ้านสระโพธิ์ไม่ล้าหลังต่อโลกภายนอก และทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ

- ด้านเศรษฐกิจในหมู่บ้าน

เศรษฐกิจ

หมู่บ้านสระโพธิ์ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอาชีพที่สืบทอดมาแต่โบราณ การทำการเกษตรนิยมการทำนามากที่สุด นอกจากการทำนาแล้วยังมีการปลูกผักสวนครัว เช่น พริกขี้หนู หอม ผักชี แตงกวา ถั่วฝักยาว ฯลฯ ในฤดูทำนา ชาวบ้านนิยมนิยมนปลูกกันมาก คือ ข้าวเหลืองปลาชิว ชาวบ้านสระโพธิ์บริโภคข้าวเจ้าเป็นอาหารหลัก ดังนั้นการปลูกข้าวจะเก็บไว้บริโภคในครัวเรือนให้พอตลอดปีก่อน ถ้าเหลือจากการบริโภคจึงจะนำไปขาย ส่วนการเพาะปลูกพืชผักสวนครัวนั้น จะปลูกเพื่อจำหน่ายโดยเฉพาะ หอมต้น จะปลูกกันเยอะมาก เพราะจะเป็นผักที่ไม่เสีงง่าย เพราะว่าถ้าราคาหอมต้นลูกก็จะไว้ขายเป็นพันธุ์ต่อไป

หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพการเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก และการใช้แรงงานเป็นอาชีพรอง จะเห็นได้ว่าจากอาชีพหลักของครัวเรือน 59 ครัวเรือนที่สำรวจมาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรมจะเห็นได้ว่าอาชีพเกษตรกรรมในหมู่บ้านเป็นอาชีพที่สำคัญอย่างยิ่ง ชาวบ้านเกือบทุกครัวเรือน จะปลูกข้าวเพื่อบริโภคเอง รวมทั้งการเพาะปลูกผักสวนครัวที่สำคัญทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ด้วย

เกษตรกรหมู่บ้านสระโพธิ์ส่วนมากจะมีรายได้พอดีกับรายจ่าย คือถ้ามีรายได้น้อยก็จะใช้จ่ายน้อย เพราะฉะนั้น เกษตรกรที่มีรายได้ไม่พอกับรายจ่ายจึงต้องกู้เงินจากสถาบันในระบบ เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารทั่วไปและจากสถาบันการเงินนอกระบบ เช่น นายทุนแถวบ้าน การยืมระหว่างญาติพี่น้อง ซึ่งแหล่งเงินทุนที่สำคัญที่นิยมกู้กันมากคือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เพราะดอกเบี้ยเงินกู้ถูกกว่าการกู้เงินจากแหล่งอื่น ๆ ผู้ที่จะสามารถกู้เงินจากธนาคารได้นั้นจะต้องรวมกลุ่มเป็นสมาชิกสหกรณ์สินเชื่อของทางธนาคาร

เสียก่อนจึงจะมีสิทธิกู้เงิน การกู้เงิน มีวัตถุประสงค์หลายอย่าง เงินกู้เพื่อการผลิต กู้เพื่อการบริโภค หรือชำระหนี้สินเดิม เป็นต้น

- ด้านวัฒนธรรม

เครือญาติ

หมู่บ้านสระโพธิ์เป็นหมู่บ้านที่นับถือกันเป็นพี่ เป็นน้อง และเป็นญาติ ญาติ กันเกือบทั้งหมู่บ้าน เพราะว่าจะนับถือกันเป็นมาตั้งแต่สมัย ปู่ ย่า ตา ยาย จะพึ่งพาอาศัย ซึ่งกันและกัน อยู่เสมอ ส่วนมากบ้านเรือนจะปลูกอยู่ติด ๆ กัน อยู่หมู่บ้านเดียวกัน หรือในตำบลเดียวกันเสียเป็นส่วนมาก มีความรักใคร่ สามัคคีปรองดองกันภายในครอบครัวและเครือญาติเสมอ

วัดและประเพณี

หมู่บ้านสระโพธิ์จะมีวัดซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางของหมู่บ้าน คือ วัดสุริยาเย็น ซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชาวบ้าน และชาวบ้านสระโพธิ์มีประเพณีที่สำคัญหลายอย่าง ส่วนมากแล้วจะเกี่ยวข้องกับศาสนาและประเพณีทั่วไปในชีวิตประจำวัน

ประเพณีทางศาสนาที่มีอยู่ในหมู่บ้าน เช่นการทอดผ้าป่า ในวันเข้าพรรษา การจัดผ้าป่านี้ จะนำเงินมาถวายวัดโดยทางชาวบ้านจะเป็นเจ้าภาพ ซึ่งจะช่วยกันออกเงินตามศรัทธาของแต่ละคน การจัดงานบุญทอดผ้าป่านี้ชาวบ้านจะจัดเป็นประจำทุกปี และในช่วงที่จัดจะอยู่ในระหว่างเดือนมีนาคม โดยผู้อาวุโสในหมู่บ้านจะเป็นคนกำหนดวันก่อนวันงานจะมีการตกแต่งศาลาภายในวัด และจัดทำความสะอาด เมื่อถึงวันงานก็จะนำสิ่งของที่เตรียมไว้มาถวายพระ

- ด้านอื่น ๆ

ผู้นำและการปกครองในหมู่บ้าน

หมู่บ้านสระโพธิ์ มีผู้นำหมู่บ้าน ซึ่งชาวบ้านยอมรับกันทุกคน คือ นายจกภัย ชูพุดชา ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านสระโพธิ์ และยังเป็นกำนันในตำบลพุดชาด้วย ซึ่งเป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือกันทุกคน และกำนันปกครองชาวบ้านอย่างเป็นกลางและยุติธรรมเสมอ และจะเป็นคนที่หันต่อเหตุบ้านการเมืองอยู่เสมอ ติดตามข่าวสาร การเมือง จากหนังสือพิมพ์, วิทยุ, โทรทัศน์ และการประชุมในที่ต่าง ๆ มา ก็จะนำมาประชาสัมพันธ์ให้กับชาวบ้านได้รับทราบทั่วทุกคน ซึ่งทำให้ชาวบ้านที่ไม่มีเวลาติดตามข่าวสารต่าง ๆ ได้รับทราบข่าวสารทางการเมือง ไม่ล้าหลังต่อโลกในยุคปัจจุบัน

โรงเรียนและการศึกษา

หมู่บ้านสระโพธิ์เป็นหมู่บ้านที่ไม่มีโรงเรียนอยู่ในหมู่บ้าน ทำให้เด็ก ๆ ที่ถึงกำหนดเข้าโรงเรียนไปเรียนที่โรงเรียนที่ใกล้บ้าน ส่วนโรงเรียนที่ใกล้บ้าน ก็มีโรงเรียนบึงสาดี ซึ่งทำการสอนถึงชั้น ป. 6 และอยู่ห่างจากหมู่บ้านสระโพธิ์ประมาณ 1 กิโลเมตรครึ่ง และยังมีโรงเรียนบ้านพุด

ซา ซึ่งทำการสอนถึงชั้น ป.6 เหมือนกัน อยู่ห่างจากบ้านสระโพธิ์ประมาณ 2 กิโลเมตร และเด็ก ๆ ที่หมู่บ้านสระโพธิ์ก็ได้เรียนชั้นระดับประถมที่โรงเรียนบึงสาส์มากกว่าโรงเรียนบ้านพุดซา เพราะวาระยะทางใกล้กว่ากันเล็กน้อย พอจบชั้นประถม 6 แล้ว พ่อ แม่ ที่หมู่บ้านนี้ ก็จะส่งลูกเรียนต่อชั้นมัธยมที่โรงเรียนพุดซาพิทยาคม ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมอยู่ในตำบลพุดซา แต่บางรายที่มีฐานะหน่อยก็จะส่งลูกไปเรียนในตัวเมือง แต่เท่าที่ได้พูดคุยกับชาวบ้านมา พวกเขาจะส่งลูกเรียนต่อกันเกือบทุกหลังคาเรือน เพราะชาวบ้านไม่อยากจะให้ลูกของตนเองต้องมาทำงานหนักเหมือนกับพ่อ แม่ ของเขาเอง

สุขภาพอนามัย

เนื่องจากหมู่บ้านสระโพธิ์เป็นหมู่บ้านที่อยู่ใกล้กับสถานีอนามัยตำบลพุดซา ประมาณ 2 กิโลเมตร ดังนั้นเมื่อเกิดการเจ็บป่วย ชาวบ้านส่วนใหญ่จะไปรักษาที่สถานีอนามัย แต่ถ้าชาวบ้านรายใดมีอาการหนักก็จะไปขอใบส่งตัวเข้าไปรักษาในโรงพยาบาลในเมือง ซึ่งอยู่ห่างออกไปประมาณ 20 กิโลเมตร การเจ็บป่วยในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะเป็นการเจ็บป่วยธรรมดา เช่น ปวดหัว ตัวร้อน โรคที่สำคัญในหมู่บ้าน มีโรคทางเดินอาหารที่เกิดจากการรับประทานอาหารสกปรก ๆ ดิบ ๆ ทำให้เชื้อโรคเข้าสู่ร่างกายได้ง่าย เช่น โรคพยาธิใบไม้ในตับซึ่งยังมีผู้ป่วยโรคนี้ในอัตราสูง แต่ทางสถานีอนามัยพุดซา ก็ได้แจกเทป เพื่อรณรงค์เกี่ยวกับความรู้เรื่องพยาธิใบไม้ในตับ แจกให้กับผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบลพุดซา เอาไปเปิดตามหอกระจายข่าวของหมู่บ้านให้ชาวบ้านได้ทราบสาเหตุของโรคต่าง ๆ และมีหน่วยงานของสาธารณสุข เข้ามารณรงค์เรื่องกำจัดขุยลายให้กับชาวบ้านด้วย ส่วนในเรื่องของสุขภาพอนามัยของเด็ก ๆ ทางอนามัยก็จะประชาสัมพันธ์และติดป้ายเขียนบอกวันนัดฉีดวัคซีนที่สถานีอนามัยให้แม่ของเด็ก ๆ ได้รับรู้อยู่เสมอ

4.2 ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

ผลการประเมิน โครงการกองทุนหมู่บ้าน สระ โพธิ์โดยภาพรวม

4.2.1 ผลการประเมินหน่วยระบบ A

หน่วยระบบ A คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้

- ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A (แผนภูมิรูปภาพแสดงไว้ในหัวข้อ 3.1 ของบทที่ 3)

1) นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จากการสัมภาษณ์และเปิดเวทีชาวบ้านในหมู่บ้าน พบว่า ประชากรในหมู่บ้านสระโพธิ์ ประมาณ 50 % ที่ได้ไปสัมภาษณ์เกี่ยวกับระเบียบของกองทุนที่ไม่เข้าใจ เพราะไม่ได้ศึกษาระเบียบที่แจกให้ แต่ก็มีอีกส่วนหนึ่งที่ได้ศึกษาระเบียบและเข้าใจเป็นอย่างดี แต่เวลามีการประชุมเกี่ยวกับเงินกองทุนหมู่บ้าน

บ้านคณะกรรมการก็จะชี้แจงเกี่ยวกับระเบียบกองทุนให้ผู้ที่มาประชุมได้ฟังให้เข้าใจและปฏิบัติตามทุกครั้ง

2) หลังจากที่ทางรัฐบาลอนุมัติให้หมู่บ้านสระโพธิ์จัดตั้งกองทุนได้ ทางผู้นำหมู่บ้านก็ได้ทำการประกาศบอกชาวบ้าน และเรียกประชุมชาวบ้านทุกครัวเรือน เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับขั้นตอนต่าง ๆ ของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน

3) เงิน 1 ล้านบาทของหมู่บ้านสระโพธิ์ที่ทางรัฐบาลได้อนุมัติและโอนเข้าบัญชีให้เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2544 ผ่านทางบัญชีธนาคารออมสิน สาขาขอนแก่น ชื่อบัญชีกองทุนหมู่บ้านสระโพธิ์ เลขที่บัญชี 06-4310-20-097945-2 ผู้มีอำนาจเบิก - จ่ายเงิน ได้แก่ ประธานกองทุน รองประธานกองทุน และเหรัญญิก ซึ่งในการเบิกแต่ละครั้งจะต้องมีการประชุมสมาชิกทุกครั้งก่อนการเบิกเสมอ

4) คณะกรรมการหมู่บ้านสระโพธิ์ ได้มาจากการยกมือลงคะแนนของสมาชิกในหมู่บ้าน โดยจัดเวทีประชาคมหมู่บ้านขึ้น ประกอบไปด้วย 15 คน ดังนี้

1. นายจจัดภัย ชูพุดชา	ตำแหน่ง	ประธานกองทุน
2. นายนิคม สังข์สุข	ตำแหน่ง	รองประธาน
3. นายทองสุข เทียมพุดชา	ตำแหน่ง	เลขานุการ
4. น.ส.นิภาวรรณ แก่นพุดชา	ตำแหน่ง	เหรัญญิก
5. นายละม่อม ปุ่มสันเทียะ	ตำแหน่ง	กรรมการ
6. นายแก่น พูนพิพัฒน์	ตำแหน่ง	กรรมการ
7. นายแหยม ตาลพุดชา	ตำแหน่ง	กรรมการ
8. นายสมทรง สวัสดิ์พุดชา	ตำแหน่ง	ผู้ตรวจสอบภายใน
9. นายเซนชัย เต็มพุดชา	ตำแหน่ง	ประชาสัมพันธ์
10. นางธัญญาพร แขคังพลู	ตำแหน่ง	กรรมการ
11. นางลาววัลย์ รวมใหม่	ตำแหน่ง	กรรมการ
12. นางสาวปอง ถนอมพุดชา	ตำแหน่ง	กรรมการ
13. นางประเทือง รัตนารักษ์	ตำแหน่ง	กรรมการ
14. นางนงนุช พงษ์ชะเกาะ	ตำแหน่ง	กรรมการ
15. นางชูชื่น ตาลพุดชา	ตำแหน่ง	กรรมการ

เห็นได้ว่ากรรมการของหมู่บ้านสระโพธิ์จะเป็นผู้ชาย 8 คน เป็นผู้หญิง 7 คน และทุกคนมีคุณสมบัติตามระเบียบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนดเอาไว้

5) บัณฑิตกองทุนได้เข้าไปมีบทบาทในการให้คำแนะนำ ได้เข้าร่วมประชาคมกับชาวบ้าน เพื่อศึกษาปัญหาต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ตามโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

- ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ A (แผนภูมิรูปภาพแสดงไว้ 3.1 ของบทที่ 3)

1) กระบวนการคัดเลือกผู้กู้ของกองทุน พบว่า มีแบบฟอร์ม คำขอกู้ ในการเสนอโครงการของผู้กู้ โดยคณะกรรมการกองทุนจะทำการพิจารณาในการอนุมัติให้กู้ ซึ่งมี

จุดเด่น ทำให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ในการขอกู้ และความเป็นไปได้ของโครงการอย่างชัดเจน ซึ่งคณะกรรมการจะคัดเลือกจากผู้ที่มีความจำเป็นที่สุด เป็นอันดับแรก และดูในแบบคำขอกู้ของผู้กู้ว่ามีโครงการจะทำอะไร และสมเหตุผลหรือไม่ แล้วปรึกษาหารือกันเฉพาะกรรมการ 15 คน เมื่อเห็นสมควร ก็จะอนุมัติให้กู้ตามจำนวนที่ขอกู้

จุดด้อย จากที่ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาในหมู่บ้านสระโพธิ์มาเป็นเวลานานพอสมควรแล้วนั้น พบว่า คณะกรรมการ ไม่ได้เข้าไปสำรวจโครงการที่ผู้กู้เขียนในแบบคำขอกู้ก่อน มีความเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหน เพราะว่าจากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปสัมภาษณ์ชาวบ้าน ประมาณ 40% ที่ไม่ได้นำเงินที่ขอกู้ไปลงทุนตามโครงการที่ได้ขอกู้ไปจริง

2) กระบวนการทำบัญชีของกองทุน พบว่า ได้จัดทำบัญชีเงินฝากและบัญชีค่าใช้จ่ายของกองทุนอย่างรอบคอบ เดือนละ 1 ครั้ง แล้วติดประกาศอย่างเปิดเผย ณ ที่ทำการกองทุนให้สมาชิกทราบ โดยมีประเภทบัญชีที่จะต้องดำเนินการจัดตั้ง คือ บัญชีเงินฝากออมทรัพย์ บัญชีรายรับ-รายจ่ายของกองทุน บัญชีสินทรัพย์ และหนี้สินของกองทุน โดยการทำบัญชีทุกประเภทจะมีเจ้าหน้าที่ของรัฐมาให้ความรู้และแนะนำวิธีการทำบัญชีที่ถูกต้องของหมู่บ้านและชุมชนเมือง

3) การกู้เงิน จะแบ่งออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ตามที่คณะกรรมการอนุมัติโครงการ และต้องนำเงินไปทำตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่เขียนขอกู้ การกู้จะต้องมีค้ำประกันอย่างน้อย 2 คน พร้อมสำเนาบัตรประชาชนของค้ำ และที่มีลายมือชื่อของผู้ค้ำ รวมไปถึงสำเนาทะเบียนบ้าน บัตรประชาชนของผู้กู้เองด้วย การชำระคืนเงินกู้ของหมู่บ้าน จะชำระคืนเป็นรายปี

4) การพิจารณาเงินกู้ วงเงินกู้ยืมรายหนึ่งไม่เกิน 2 หมื่นบาท หากเกินคณะกรรมการกองทุนจะเรียกประชุมสมาชิก เพื่อให้สมาชิกพิจารณา วินิจฉัยชี้ขาด แต่ทั้งนี้การอนุมัติรายหนึ่งต้องไม่เกิน 5 หมื่นบาท

5) การตรวจสอบบัญชีผู้กู้ มีคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นโดยสมาชิกเอง เป็นผู้ตรวจสอบบัญชีกับดูแลเงินกองทุนให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการกองทุนกำหนด รวมทั้งประเมินผลการดำเนินงานของกองทุนด้วย

6) มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร ต่าง ๆ เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านให้ชุมชนได้ทราบโดยทั่วกัน เป็นระยะ ๆ และตีตประกาศที่ทำการกองทุนหมู่บ้าน

7) การจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี เมื่อสิ้นปี ทางบัญชีกองทุนทำการปิดบัญชี แล้วปรากฏว่ากองทุนมีกำไรสุทธิ คณะกรรมการกองทุนจะนำกำไรสุทธิมาจัดสรร ดังนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงการจัดสรรเงินกำไรสุทธิของหมู่บ้านสระโพธิ์

กำไรสุทธิที่นำมาจัดสรร	อัตราร้อยละ(%)
1. เงินปันผลค่าหุ้น	15
2. เงินประกันความเสี่ยง	20
3. เงินเฉลี่ยคืนให้แก่ผู้กู้	5
4. เงินตอบแทนแก่คณะกรรมการกองทุน	20
5. ทุนการศึกษา และผู้ด้อยโอกาส	20
6. ทุนเพื่อสมทบกองทุน	20
7. เป็นทุนเพื่อจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก	20
8. เป็นทุนเพื่อสาธารณประโยชน์	15
9. อื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการกองทุนเห็นควร	5

- ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ A แบ่งออกเป็น 3 ด้านดังนี้ (แผนภูมิรูปภาพแสดงไว้ในหัวข้อ 3.1 ของบทที่ 3)

1) ผลโดยตรง พบว่า ผู้กู้ที่ขอกู้ทั้งหมดมี 39 ราย เป็นจำนวนเงินกู้สุทธิ 1 ล้านบาท ได้ครบหมดทุกคนที่ขอมมา ตามแบบคำขอกู้เพื่อไปพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ และกรรมการ ได้อนุมัติเรียบร้อยแล้ว ดังนี้

ตารางที่ 4.2 แสดงกลุ่มอาชีพต่าง ๆ และจำนวนเงินที่ได้รับอนุมัติ

กลุ่มอาชีพ	จำนวนผู้กู้ (คน)	จำนวนเงินที่อนุมัติ(บาท)
ปลูกผัก	11	280,000
ทำนา	3	60,000
ทำไร่	3	90,000
ค้าขาย	16	435,000
เลี้ยงสัตว์	6	135,000
รวม	39	1,000,000

จากตารางที่ 4.2 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มค้าขายจะมีจำนวนผู้รู้ และวงเงินกู้สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้ร้านค้าในหมู่บ้าน จัดตั้งเป็นองค์กรชุมชนร้านค้าขึ้นประจำตำบลพุดซาและหมู่บ้านอื่นในตำบลก็ร่วมกันด้วย ในการจัดตลาดร้านค้าประจำตำบลขึ้น และรองลงมาจากกลุ่มค้าขายคือ กลุ่มปลูกผัก กลุ่มเลี้ยงสัตว์ กลุ่มทำไร่ และกลุ่มทำนา ตามลำดับ

2) ผลกระทบโดยตรง พบว่า ชุมชนเกิดการเรียนรู้ การพึ่งพาตนเอง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ และการแก้ปัญหาและมีกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้นหลังจากมีโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเข้ามา

3) ผลกระทบโดยอ้อม พบว่า ชาวบ้านบางส่วนที่ไม่ได้สมัครเป็นสมาชิก จึงไม่เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน ทำให้การกระจายอำนาจของภาครัฐ ไม่ทั่วถึง ส่งผลให้นโยบายของรัฐไม่บรรลุวัตถุประสงค์

4.2.2 ผลการประเมินหน่วยระบบ B

หน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ดูแลราย

- ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของหน่วยระบบ B (แผนภูมิรูปภาพแสดงไว้ในหัวข้อ 3.1 ของบทที่ 3)

1) ประสิทธิภาพในการดำเนินงานของผู้รู้ ส่วนมากหมู่บ้านสระโพธิ์จะถูกไปปลูกผัก ทำนา เสี่ยงเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งทำการเกษตรนี้ ผู้รู้ทำกันมาตั้งแต่สมัย ปู่ ย่า ตา ยายแล้ว ประสิทธิภาพก็มีมานานด้วย นอกจากเกษตรกรรมแล้ว ก็จะมีผู้ไปค้าขายและก็นำไปลงทุนเลี้ยงสัตว์ ส่วนมากก็จะมีประสิทธิภาพมาไม่น้อยกว่า 1-2 ปีขึ้นไป

2) สมาชิกในครอบครัวมีส่วนช่วยในการสร้างงาน สร้างรายได้ร่วมกับผู้นำครอบครัวของตนเอง คือ ถ้าครอบครัวไหนมีวัยกำลังทำงานหลายคน ก็ทำให้ครอบครัวลดค่าใช้จ่ายในการผลิตลง แต่เพิ่มค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิต โดยส่วนมากแล้วครอบครัวในหมู่บ้านมีความอบอุ่นและรักใคร่กลมเกลียว โดยสังเกตได้จากการอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันทุกคนในครัวเรือนกินข้าวพร้อมหน้าพร้อมตากัน มีการปรึกษาหารือกันในครัวเรือน

3) ค่านิยมของหมู่บ้าน จะนับถือศาสนาพุทธโดยมีวัด ซึ่งเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน คือวัดสุริยาเย็น ซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชาวบ้าน และมีประเพณีทางศาสนา เช่น การทอดผ้าป่าในวันเข้าพรรษา งานวัด งานสงกรานต์ งานบุญต่าง ๆ เป็นต้น

4) รายได้ของครอบครัว ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 4.3 แสดงรายได้ของประชาชนในหมู่บ้านต่อปีของแต่ละครอบครัว

รายได้/ปี (บาท)	ประชาชน (ครอบครัว)
1,000 - 5,000	2
5,001 - 10,000	5
10,001 - 20,000	6
20,001 - 30,000	8
30,001 - 50,000	17
50,001 - 100,000	21

จากตารางที่ 4.3 จะเห็นได้ว่า ผู้ที่มีเงินได้ต่อปี อยู่ระหว่าง 50,001 - 100,000 บาท มีจำนวนมากที่สุด พอสรุปได้ว่า รายได้ของครอบครัวมีเพียงพอกับค่าใช้จ่ายเป็นส่วนใหญ่ และสามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีเงินเหลือเก็บอยู่บ้าง แต่ในส่วนน้อยที่มีรายได้ต่อปีน้อยกว่า 5,000 บาท และไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย

5) หนี้สินของครอบครัว ส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านแทบทุกครัวเรือนที่มีหนี้สินอยู่แล้ว ก่อนการกู้เงินกองทุน ส่วนใหญ่จะมีหนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) และเป็นหนี้รายทุนนอกระบบอยู่บ้าง

- ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบB(แผนภูมิรูปภาพแสดงไว้ในหัวข้อ3.1บทที่ 3)

1) จำนวนเงินที่ได้จากการกู้กองทุน มีตั้งแต่ 5,000 บาท - 50,000 บาท

ตาราง 4.4 แสดงจำนวนวงเงินกู้ที่อนุมัติของแต่ละกลุ่มอาชีพและแต่ละราย

จำนวนเงินกู้ (บาท)	ประเภทกลุ่มอาชีพ				
	ปลูกผัก(คน)	ทำนา(คน)	ทำไร่(คน)	ค้าขาย(คน)	เลี้ยงสัตว์(คน)
5,000	-	-	-	-	1
10,000	2	1	-	1	-
15,000	-	-	-	1	-
20,000	5	1	2	9	4
25,000	-	-	-	-	-
30,000	2	1	-	1	-
35,000	-	-	-	-	-
40,000	-	-	-	-	-

45,000	-	-	-	-	-
50,000	2	-	1	4	1
รวม	11	3	3	16	6

จากตารางที่ 4.4 จะเห็นได้ว่ากลุ่มค้าขายมีการอนุมัติให้กู้มากที่สุด และวงเงินกู้จะกระจายไปสู่กลุ่มค้าขายมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ และการกู้บางราย มีการอนุมัติในวงเงินที่สูงมาก ส่วนรองลงมา คือกลุ่มปลูกผัก กลุ่มเลี้ยงสัตว์ กลุ่มทำไร่ และกลุ่มทำนา ตามลำดับ

2) จำนวนเงินลงทุนอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการกู้เงินกองทุนเพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพต่าง ๆ นั้น แหล่งเงินทุนส่วนมากจะเป็นธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) และบางส่วนก็จะเป็นเงินที่เก็บออมไว้ได้ และเงินที่กู้จากนายทุนนอกระบบ

3) วัตถุประสงค์ของการกู้เงินตามโครงการที่ขอกู้ ในแต่ละราย พบว่า ผู้กู้นำเงินไปใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งดูได้จาก สถานที่ประกอบการ และการซื้อวัตถุดิบที่นำมาประกอบการ แต่ก็ยังมีบางส่วนที่นำเงินไปใช้ไม่ตรงวัตถุประสงค์ที่ขอกู้ จากการสัมภาษณ์ ผู้กู้จะนำเงินไปใช้ในส่วนที่ตนเองจำเป็นต้องจ่ายก่อน เช่น จ่ายให้เจ้าหน้าที่นอกระบบ ไร่ถ้าไม่จ่าย ดอกเบี้ยก็จะเพิ่มขึ้น ทำให้เงินที่กู้ไปไม่ได้ใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ที่ตนเองได้ขอกู้ตามโครงการ แต่ก็มีเป็นส่วนน้อย

4) ความรู้ของผู้กู้ในการประกอบอาชีพ พบว่า ผู้กู้มีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพมานาน และมีหน่วยงานของรัฐเข้ามาแนะนำในการประกอบการของกลุ่มผู้กู้แต่ละกลุ่มเพื่อให้การประกอบการดำเนินการ โดยถูกวิธีและได้ผลตามเป้าหมาย

5) ด้านแรงงานของผู้กู้ในการประกอบอาชีพต่าง ๆ บางครอบครัวมีลูกหลานเยอะและอยู่ในช่วงวัยกำลังทำงาน ก็ช่วยลดต้นทุนแรงงานไปได้เยอะแต่ก็จะเพิ่มค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิต ส่วนบางครอบครัวที่มีวัยกำลังทำงานน้อยก็จะมีต้นทุนแรงงานสูง แต่ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพต่ำ และการจ้างแรงงาน เช่น การจ้างทำการเกษตรกรรม ต่าง ๆ ก็จะจ้างคนในหมู่บ้านเดียวกัน ทำให้เงินไม่ไหลออกนอกหมู่บ้าน และทำให้คนในชุมชนมีงานทำ ไม่ว่างงาน

- ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ B(แผนภูมิรูปภาพแสดงไว้ในหัวข้อ3.1ของบทที่ 3)

การประกอบอาชีพต่าง ๆ ของผู้กู้นั้น ยังเกิดช่องว่างอยู่ คือไม่ได้ทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย ในการลงทุนในแต่ละครั้ง จึงทำให้ไม่ทราบ รายรับ - รายจ่าย ในแต่ละครั้งที่แน่นอนและไม่รัดกุม และการหาความรู้เพิ่มเติมของชาวบ้าน จะเป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนปัญหากันเสียมากกว่า และก็ทำการแนะนำกันเองภายในชุมชน แต่ก็มีหน่วยงานของรัฐเข้ามาให้คำแนะนำบ้าง ส่วนทางด้านการตลาดของหมู่บ้านจะมีพ่อค้าคนกลางเข้ามารับซื้อผลผลิตในหมู่บ้านเอง ส่วนมากจะเป็นผลผลิตจาก

การประกอบอาชีพปลูกผัก และกลุ่มเลี้ยงสัตว์ ส่วนผลผลิตจากด้านค้าขายจะขายให้กับหมู่บ้านเดียวกันและหมู่บ้านใกล้เคียง เพราะส่วนมากแล้วจะขายของชำ และกล้วยเดี่ยว อาหารตามสั่ง เป็นต้น

- ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ B (แผนภูมิรูปภาพแสดงไว้ในหัวข้อ 3.1 ของบทที่ 3)

ผลผลิตที่ผู้ผู้นำไปประกอบอาชีพ ด้านปลูกผัก ในระหว่างปี 2545 นี้ ส่วนมากจะเป็น การปลูกหอมต้น และก็มี ผักคะน้า ผักชีลาว ผักชีใบมน ผักกาดขาว เป็นต้น จากการสอบถามปรากฏว่า ผลผลิตจากการปลูกหอมในช่วงเดือน เมษายน-พฤษภาคม 2545 หอมราคาถูกมาก เฉลี่ย กิโลกรัมละ 5 บาท และจะต้องเสียค่าจ้างในการแปรรูปอีก คือค่าลอกหอมอีกกิโลกรัมละ 2 บาท ผู้ผลิตเอง ได้ 3 บาท/ก.ก. ทำให้ขาดทุนกันเยอะมาก และค่ายาฉีด ค่าปุ๋ย ค่าพันธุ์พืช ก็แพงมาก ส่วนกลุ่มทำนา และกลุ่มทำไร่ ยังไม่ถึงช่วงฤดูเก็บเกี่ยวจึงไม่ทราบว่ารายรับ-รายจ่าย ที่แน่นอน ส่วนกลุ่มค้าขาย จากการสอบถามก็ไม่มีปัญหาอะไรมากไม่ขาดทุน แต่ก็ได้กำไรน้อย แต่ก็พออยู่ได้ โดยไม่ต้องพึ่งเงินทุนจากนายทุนนอกระบบ และกลุ่มสุดท้าย คือกลุ่มเลี้ยงสัตว์ เช่น โค กระบือ ไก่พื้นบ้าน หมู เป็นต้น ซึ่งจากการสอบถามก็พอจะได้กำไรบาง แต่การเลี้ยง โคพื้นบ้าน เป็นการเลี้ยงระยะยาว จึงยังไม่ทราบรายรับ แต่จากประสบการณ์ที่ทำมาจะได้กำไรพอเลี้ยงครอบครัวให้อยู่ดี กินดี และวิธีการเลี้ยงก็ไม่ยุ่งยากอะไร

ผลโดยอ้อม สมาชิกมีการเรียนรู้ประสบการณ์และปัญหาต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น และทราบถึงโครงสร้างขององค์กรและระเบียบแผนการบริหารการจัดการอย่างมีแบบแผน และกลุ่มผู้รู้บางกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มปลูกผักที่ประสบปัญหาการตลาดสินค้าตกต่ำ เพราะสินค้าล้นตลาด ทำให้ได้ราคาไม่ดี ซึ่งทำให้ขาดทุน โดยจะส่งผลกระทบต่อในการจ่ายชำระหนี้เงินกู้ไม่ตรงเวลาที่กำหนด

4.3 ผลการประเมินผลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้รู้

จากการประเมินผลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้รู้ อาชีพปลูกผัก ค้าขาย ทำนา ทำไร่ และเลี้ยงสัตว์ ยังใช้เทคนิควิธีการจากประสบการณ์เสียเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ได้มีการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีมาใช้ในการประกอบอาชีพอยู่บ้าง เช่น ใช้รถไถนาแทนควาย และเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ที่อำนวยความสะดวกและประหยัดค่าแรงงาน เป็นต้น

4.3.1 อาชีพปลูกผัก

ปัจจัยนำเข้าที่ดีได้แก่ เงินลงทุน พันธุ์หอม ปุ๋ย ที่ดินที่ติดคลองน้ำ และแรงงาน

กระบวนการที่ดีได้แก่ การดำเนินงานแบบมีขั้นตอนโดยการแปรสภาพดินให้อยู่ในลักษณะที่พร้อมจะปลูก ซึ่งใช้เครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ที่อำนวยความสะดวกและประหยัดแรงงานที่สุดมาใช้

ผลผลิตที่ดี ได้แก่ การทำการผลิตในแต่ละขั้นตอนได้อย่างถูกวิธี และมีปัจจัยนำเข้าที่ดี จึงทำให้ได้ผลผลิตที่ดี ก็คือมีคุณภาพ และได้ราคาสูง

4.3.2 อาชีพทำนา

ปัจจัยนำเข้าที่ดี ได้แก่ เงินลงทุน พันธุ์ข้าว ปุ๋ย แรงงาน อุปกรณ์ต่าง ๆ ทางการเกษตรที่จำเป็นต้องใช้

กระบวนการที่ดี ได้แก่ การใช้รถไถนาไถ เพื่อเป็นการประหยัดค่าแรง และประหยัดเวลามากขึ้น

ผลผลิตที่ดี ได้แก่ การนำปัจจัยนำเข้าที่มีคุณภาพและมีการดำเนินการที่มีแบบแผน จึงให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพสูง คือมีน้ำหนัก เมล็ดโต และได้ในปริมาณที่มาก ขายได้ในราคาดี

4.3.3 อาชีพทำไร่มันสำปะหลัง

ปัจจัยนำเข้าที่ดี ได้แก่ พันธุ์มันสำปะหลัง เงินลงทุน ปุ๋ยเคมี

กระบวนการที่ดี ได้แก่ การคำนวณและคาดการณ์ทางด้านราคา และฤดูกาลที่เหมาะสม และการเลือกสถานที่ที่เหมาะสม

ผลผลิตที่ดี ได้แก่ ได้มันสำปะหลังที่มีคุณภาพดี ผลผลิตสูง และมีตลาดรองรับทางด้านราคา และมีตลาดรองรับทางด้านราคาไม่ต่ำเกินไป

4.3.4 อาชีพค้าขาย

ปัจจัยนำเข้าที่ดี ได้แก่ เงินลงทุน สถานที่ประกอบการ วัตถุดิบที่นำเข้าร้าน กระบวนการที่ดี ได้แก่ การจัดร้านให้เป็นระเบียบและสะอาดน่าเข้า และจัดวางของให้เป็นหมวดหมู่ หยิบจับได้ง่าย

ผลผลิตที่ดี ได้แก่ รายได้ที่เป็นตัวเงิน ขายได้ดีทุกวัน ไม่ขาดทุน

4.3.5 อาชีพเลี้ยงสัตว์

ปัจจัยนำเข้าที่ดี ได้แก่ เงินลงทุน พ่อพันธุ์ - แม่พันธุ์ อาหาร

กระบวนการที่ดี ได้แก่ การจัดการสิ่งแวดล้อม ถึงความเป็นไปได้ในการให้ได้มาซึ่งกำไรที่มาก มีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคให้กับสัตว์ เพื่อป้องกันการเกิดความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้น

ผลผลิตที่ดี ได้แก่ สัตว์ไม่มีโรคภัย อ้วนและขายได้ราคาที่ดี และมีการประกันราคาสัตว์เลี้ยงในราคาที่ไม่ต่ำเกินไป

4.4 ผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง

4.4.1 ผลที่เกิดจากสภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน พื้นที่ในหมู่บ้านสระโพธิ์ตั้งอยู่บริเวณจุดศูนย์กลางของตำบลพุดซา ซึ่งส่วนมากบ้านเรือนจะอยู่ติดกับถนนกันมาก จึงทำให้เหมาะกับการประกอบอาชีพ

ถ้าขายเป็นอย่างยิ่ง ส่วนพื้นที่ทางการเกษตรของชุมชน เป็นพื้นที่ราบและเป็นดินเหนียว ซึ่งทำให้พื้นดินเกิดความชุ่มชื้น ตลอดจนความอุดมสมบูรณ์ของดินดีมาก อีกทั้งแหล่งน้ำในหมู่บ้าน คือเขื่อนกักเก็บน้ำโพธิ์เตี้ย ซึ่งมีปริมาณการกักเก็บน้ำได้เพียงพอต่อการทำการเกษตรกรรม ทำให้การเพาะปลูกไม่ต้องอาศัยฝนก็ได้

4.4.2 สภาพสังคมของหมู่บ้าน มีการอยู่รวมกลุ่มกันมากขึ้น และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ การเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างเรียบง่าย ตามสังคมนับพันปี

4.4.3 ผลที่เกิดจากระบบโครงสร้างพื้นฐาน พบว่า มีการพัฒนาทางด้านคมนาคมดีขึ้น เพราะว่ามีไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์บ้าน และรถยนต์ใช้กันมากขึ้น

4.4.4 ผลที่เกิดจากนโยบาย ระเบียบ แนวทางปฏิบัติ พบว่า การดำเนินการบริหารจัดการกองทุนของคณะกรรมการยังไม่รัดกุมเท่าที่ควร เพราะไม่เข้าใจในหน้าที่ของตนเองดีพอ และไม่มีความรู้ในการจัดทำบัญชีต่าง ๆ ได้ดีพอ จึงทำให้การทำงานเกิดควมล่าช้าและไม่ดีพอเท่าที่ควร

4.4.5 ผลที่เกิดจากเงินกองทุน 1 ล้านบาท พบว่า ประชาชนส่วนมากอยากให้เพิ่มเงินกู้เพิ่มอีก เพราะที่ได้ไปไม่เพียงพอกับการลงทุน ทำให้ต้องกู้ยืมจากนายทุนภายนอกเพิ่มอีก

4.4.6 การตรวจสอบบัญชี พบว่า มีการตรวจสอบบัญชีทุกบัญชีของกองทุน โดยคณะกรรมการตรวจสอบของกองทุน แต่ก็ยังมีเข้าใจบ้าง และไม่เข้าใจบ้าง ก็จะทำการปรึกษาหารือร่วมกัน และแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยดี แต่ล่าช้าไปหน่อย

4.4.7 หนี้สินของครอบครัว พบว่า ผู้กู้มีหนี้สินเพิ่มขึ้นจากเดิมที่กู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และบางรายก็มีการกู้จากนายทุนนอกระบบด้วย

4.4.8 ผลที่เกิดจากการใช้จ่ายเงินกู้ตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่ขอกู้ พบว่าผู้กู้เกือบทุกรายที่ไม่มีการทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย ในการประกอบอาชีพทำให้ไม่ทราบตัวเงินที่ชัดเจน

4.5 สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์

4.5.1 การบรรลุเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านสระโพธิ์ ทั้ง 5 ข้อ พบว่า

1) การเกิดกองทุน พบว่า มีการจัดตั้งกองทุน เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2544 และได้รับเงินโอน เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2544 มีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 59 คน มีผู้กู้ทั้งหมด 39 คน โดยมี นาย ขจิตชัย ชูพุดชา เป็นประธานกองทุน

2) ระบบบริหารกองทุน พบว่า มีการเลือกคณะกรรมการกองทุนจากสมาชิกกองทุน ซึ่งมีคณะกรรมการกองทุนทั้งหมด 15 คน เป็นชาย 8 คน หญิง 7 คน โดยมีการแบ่งหน้าที่กันทำตามความเห็นสมควรโดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ คอยให้คำปรึกษา โดยมีประธานกองทุนเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด

3) การเรียนรู้เพื่อการพึ่งพาตนเอง พบว่า มีการเรียนรู้ร่วมกัน การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มและการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของหมู่บ้านเพิ่มขึ้น

4) การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ พบว่า มีการรวมกลุ่มร้านค้าชุมชนในหมู่บ้าน และกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

5) การมีศักยภาพ มีความเข้มแข็ง พบว่า สมาชิกกองทุนมีศักยภาพในด้านการประกอบอาชีพ สามารถสร้างงาน สร้างรายได้ พึ่งพาตนเอง ศักยภาพความเข้มแข็ง โดยวัดได้จากสมาชิกในชุมชนมีความสามัคคี ซื่อสัตย์ ซกย่องคนทำความดี มีการเอื้ออาทรต่อกัน และสามารถแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกันได้เป็นอย่างดี

4.5.2 ปัจจัยด้านบวกและด้านลบที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุวัตถุประสงค์ตามข้อ 1.1 - 1.5 พบว่า

ปัจจัยด้านบวก

- ปัจจัยทางด้านทัศนคติที่มีต่อกองทุน พบว่า สมาชิกมีความพอใจเกี่ยวกับเงินกองทุนมาก เพราะช่วยให้มีเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ ต่าง ๆ โดยเสียดอกเบี้ยในอัตราที่ต่ำ

- ปัจจัยทางด้านความเข้มแข็ง มีการประสานความร่วมมือทั้งในด้านการเรียนรู้และกิจกรรมร่วมกัน ในลักษณะเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

- ปัจจัยทางการบริหารจัดการกองทุน มีผู้เชี่ยวชาญของรัฐที่ส่งมาให้คำแนะนำแก่ชาวบ้านเกี่ยวกับกระบวนการต่าง ๆ ทำให้สมาชิกมีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

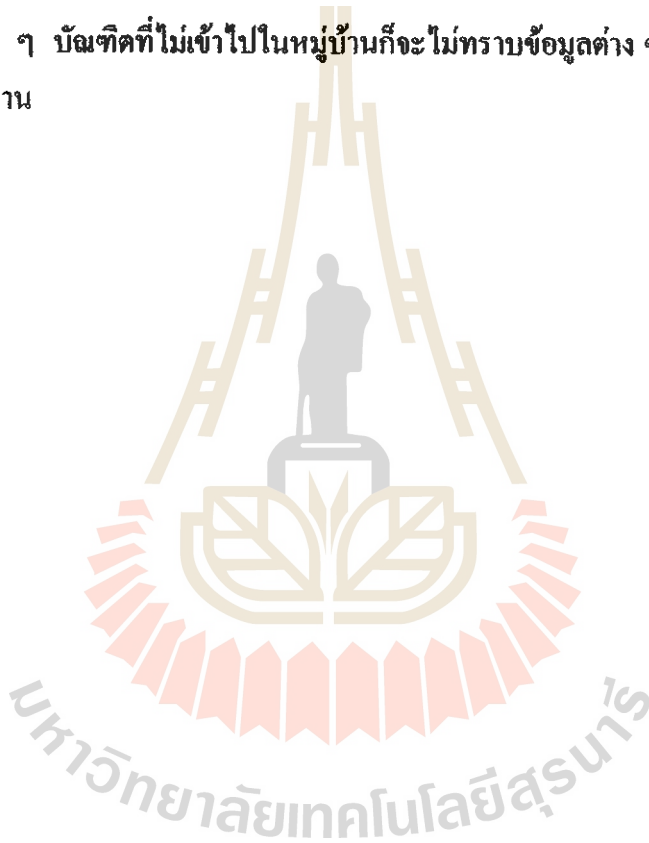
- ปัจจัยทางด้านนโยบาย หลักการ เป็นการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น และพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน และเป็นการเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม

- ปัจจัยอื่น ๆ ทำให้บัณฑิตมีงานทำ มีรายได้ และมีการเรียนรู้ร่วมกัน ในชุมชนที่ตนเองรับผิดชอบ

ปัจจัยด้านลบ

- ปัจจัยทางด้านวัตถุประสงค์ ผู้ปฏิบัติงานไม่นำเงินที่นำไปใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้ทำให้ผิดวัตถุประสงค์ที่กู้ไป

- ปัจจัยทางด้านผู้กู้ บางกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มปลูกผักที่ประสบปัญหาภาวะราคาตกต่ำ ทำให้ขาดทุน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อถึงการจ่ายชำระหนี้ไม่ตรงเวลา
- ปัจจัยด้านการบริหารจัดการกองทุน คณะกรรมการที่รับผิดชอบไม่ได้ศึกษาทบทวนเกี่ยวกับแผนการบริหารจัดการของทางหน่วยงานรัฐที่เข้ามาแนะนำอย่างละเอียดทำให้การดำเนินการบริหารจัดการกองทุนเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ และไม่บรรลุเป้าหมาย
- ปัจจัยทางด้านนโยบาย หลักการ ชาวบ้านบางส่วนที่ไม่ได้เข้ามาเป็นสมาชิกกองทุน ซึ่งทำให้การกระจายอำนาจในท้องถิ่นไม่ทั่วถึง
- ปัจจัยอื่น ๆ บัณฑิตที่ไม่เข้าไปในหมู่บ้านก็จะไม่ทราบข้อมูลต่าง ๆ และทำรายงานส่งไม่ได้ ทำให้ไม่ได้ไปผ่านงาน

บทที่ 5

สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการติดตามผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
กรณีศึกษา : บ้านสระโพธิ์ สรุปได้ดังนี้

5.1 วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

5.1.1 เพื่อศึกษาการบรรลุเป้าหมายของกระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
บ้านสระโพธิ์ หมู่ 9 ในประเด็นต่อไปนี้

(1) บ้านสระโพธิ์ หมู่ 9 มีกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างราย
ได้หรือสวัสดิการของสมาชิก

(2) บ้านสระโพธิ์ หมู่ 9 มีความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน

(3) บ้านสระโพธิ์ หมู่ 9 มีกระบวนการพึ่งพาตนเอง ในการเรียนรู้และคิดริเริ่มเพื่อ
แก้ปัญหาของตนเอง มีการสร้างศักยภาพของตนเองและมีการสร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง

(4) เศรษฐกิจของบ้านสระโพธิ์ หมู่ 9 ได้รับการกระตุ้นและมีภูมิคุ้มกัน

(5) ประชาชนในบ้านสระโพธิ์ หมู่ 9 มีศักยภาพและความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจ
และสังคม

5.1.2 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านบวก และปัจจัยด้านลบ ที่ส่งเสริม และขัดขวางการบรรลุเป้าหมาย
ตามข้อ 1.1 ว่ามีอะไรบ้าง

5.1.3 เพื่อศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายองค์กรเพื่อการเรียนรู้และการเกิดความเชื่อมโยง
ระหว่างกันภายในหมู่บ้าน ตำบล

5.1.4 เพื่อศึกษาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน ตามทัศนะของประชาชนในบ้านสระโพธิ์
หมู่ 9 และระดับความเข้มแข็งของชุมชนตามตัวชี้วัด ซึ่งกำหนดโดยกองทุนหมู่บ้านและชุมชน
เมืองแห่งชาติ

5.2 วิธีดำเนินการ

การดำเนินการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านสระโพธิ์ หมู่ 9 มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
2. ศึกษากระบวนการ การดำเนินการ การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่าง
ต่อเนื่อง

3. กำหนดตัวชี้วัดตามกรอบความคิดทฤษฎีเชิงระบบ หรือตามกรอบการประเมินแบบ ซิฟฟ์โมเดล (CIPP MODEL)

4. เก็บรวบรวมข้อมูลจาก นร. และจากการสังเกต สัมภาษณ์ รวมไปถึงการจัดเวทีชาวบ้าน ฯลฯ เป็นต้น

5. วิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งแยกเป็น 2 แบบ คือ

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลแบบเชิงปริมาณ จะวิเคราะห์อยู่ในลักษณะของตัวเลข แล้วสรุปผลโดยใช้ค่าสถิติ เพื่อที่จะนำค่าสถิติไปใช้ตอบคำถามในประเด็นที่ต้องการ

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลแบบเชิงคุณภาพ จะวิเคราะห์อยู่ในลักษณะข้อความที่เขียนบรรยายความคิด เห็น เป็นข้อความที่จะนำไปใช้อธิบายในประเด็นที่ต้องการ

6. สรุปผลการประเมินโครงการ โดยการสรุปประเด็นที่ประเมินเป็นข้อความสั้น ๆ อย่างกระชับ และเรียงลำดับ จุดประสงค์ของการประเมินเสร็จแล้วจะสรุปเป็นการเขียนผลการวิเคราะห์ในระดับตีความ

3. ผลการดำเนินการ

3.1 หน่วยระบบ A หรือหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้รู้

การประเมินบริบทของหมู่บ้าน จากประวัติความเป็นมา สภาพทางภูมิศาสตร์ที่อำนวยความสะดวกค้าขาย และทำการเกษตรกรรม ปลูกผัก ทำนา ทำไร่ ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์ เพราะเป็นที่ราบ และเป็นดินเหนียว มีความอุดมสมบูรณ์ของดินดีมาก อีกทั้งแหล่งน้ำในหมู่บ้าน คือ เขื่อนกักเก็บน้ำโพธิ์เตี้ย มีปริมาณการเก็บกักน้ำได้เพียงพอต่อการทำการเกษตรกรรม ทางด้านสังคม และวัฒนธรรมของหมู่บ้าน จะนับถือศาสนาพุทธ ซึ่งสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยปู่ ย่า ตา ยาย โครงสร้างพื้นฐานของหมู่บ้าน ซึ่งมี ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ และหอกระจายข่าว ถนนคอนกรีต เป็นต้น ทางด้านความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งมีผู้นำที่เข้มแข็ง คือนายจักษ์ ชูพุดชา ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นกำนันมานานกว่า 20 ปี ซึ่งเป็นแกนนำหลักที่สำคัญของหมู่บ้านสระโพธิ์ สามารถจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านได้ และมีคณะกรรมการบริหารจัดการที่ค่อนข้างมีความรู้สูงและประสบการณ์ในการทำงานมาก และมีการร่วมกันร่างระเบียบหมู่บ้าน และมีการเตรียมความพร้อมในการจัดทำระเบียบกองทุนหมู่บ้านและจัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ และทำบัญชี รายรับ รายจ่าย ได้เป็นอย่างดี และสามารถดำเนินการตามระเบียบขั้นตอนที่ได้กำหนดไว้อย่างถูกต้องและชัดเจน และจากสมาชิกที่กู้เงินทั้งหมด มี 39 ราย จำนวนเงินที่อนุมัติให้กู้ทั้งหมด 1 ล้านบาท ซึ่งเป็นการส่งเสริมการประกอบอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

3.2 หน่วยระบบ B หรือหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้นำ

จากการประเมินบริบท กระบวนการนำเข้า กระบวนการบริหารจัดการ และผลผลิตจากการดำเนินงานของผู้นำ โดยมีประสบการณ์ในการดำเนินการมาตั้งแต่รุ่น ปู่ ย่า ตา ยาย ที่ทำมาก่อนแล้ว ส่วนสภาพที่อยู่อาศัย รายได้ของครอบครัว หนี้สินเดิมที่มีอยู่แล้ว และอาชีพ ซึ่งมีส่วนในการประเมินศักยภาพการชำระคืนเงินกู้ ว่ามีมากน้อยแค่ไหน

ปัจจัยนำเข้าจำนวนเงินที่อนุมัติกู้ ทั้งหมด 1 ล้านบาท ได้รับการอนุมัติตามวัตถุประสงค์ในการขอกู้ ซึ่งการประกอบอาชีพ สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ วัตถุดิบ แรงงาน และความรู้ของสมาชิกผู้กู้มีส่วนทำให้กิจการดำเนินไปอย่างราบรื่น และได้ผลกำไรที่เป็นตัวเงินที่เพียงพอต่อการชำระคืนเงินกู้ และมีเหลือไว้เก็บออม และสามารถขยายกิจการของตนเองให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

กระบวนการระบบของผู้นำการใช้จ่ายเงิน การหาตลาด การทำบัญชี และการเฝ้าหาความรู้เพิ่มเติม ผลผลิตที่ได้จะเห็นได้ว่า ประสบปัญหามากที่สุด คือกลุ่มปลูกผัก ที่มีราคาผลผลิตตกต่ำ ส่วนกลุ่มอื่น ๆ ไม่ค่อยมีปัญหามากนัก

5.4 อภิปรายผล

1) การบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านสระโพธิ์ บรรลุทั้ง 5 ข้อ ดังนี้

1.1 เกิดกองทุนหมู่บ้านสระโพธิ์ เกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชนทั้งในด้านการเรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกัน ในลักษณะเครือข่ายของ 1.5 หมู่บ้านและชุมชนเมือง และมีการสร้างจิตสำนึกในการร่วมกันเป็นเจ้าของกองทุนหมู่บ้านสระโพธิ์

1.2 ระบบบริหารกองทุนหมู่บ้านสระโพธิ์ มีการจัดโครงสร้างขององค์กรอย่างชัดเจน และมีการจัดตั้ง คณะกรรมการบริหารจัดการเงินกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งมีการแบ่งหน้าที่ให้แต่ละคนรับผิดชอบตามความสามารถและความถนัดของแต่ละคน

1.3 มีการเรียนรู้พึ่งพาตนเอง กองทุนหมู่บ้านสระโพธิ์เปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และพัฒนาความคิดริเริ่ม และแก้ปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น

1.4 ภูมิคุ้มกันทางด้าน เศรษฐกิจ และสังคม คนในหมู่บ้านสระโพธิ์มีการรวมตัวเป็นกลุ่มอาชีพมากขึ้น เช่น กลุ่มทำนา กลุ่มปลูกผัก กลุ่มเลี้ยงสัตว์ กลุ่มทำไร่ และกลุ่มร้านค้า เป็นต้น

1.5 ศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นคนในหมู่บ้านสระโพธิ์มีจิตสำนึกในความสามารถรับผิดชอบในตนเอง และร่วมมือร่วมใจ มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในชุมชน และที่สำคัญมีผู้นำที่เข้มแข็ง

2) ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลด้านบวกและด้านลบ

ปัจจัยด้านบวก

- ประสบการณ์ของคนในชุมชนที่ประสบความล้มเหลวมาก่อน จึงได้อาศัยบทเรียนที่ให้คนในชุมชนมีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และรวมตัวกันเป็นกลุ่มในการประกอบอาชีพเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำซาก
- คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ และพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน
- ประชาชนมีอาชีพเป็นของตนเอง ซึ่งช่วยเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนรักท้องถิ่นของตนเอง ไม่ออกไปทำงานที่อื่น
- ทำให้ชุมชนได้ทราบถึงการบริหารจัดการ อย่างมีระเบียบแบบแผน และสามารถบริหารจัดการได้ภายในชุมชนและรับรู้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปวิเคราะห์หาแนวทางการแก้ไขต่อไป

ปัจจัยด้านลบ

- คนในชุมชนยังมีสภาพเป็นลูกหนี้ของธนาคารและนายทุนนอกระบบ ซึ่งอัตราดอกเบี้ยค่อนข้างสูง ทำให้ขาดเงินทุนหมุนเวียน เพราะเงินส่วนหนึ่งต้องนำไปชำระหนี้ ทำให้ไม่สามารถดำรงทุนให้เจริญเติบโตได้ในระยะเวลาอันสั้น
- คนในชุมชนยังขาดความรู้เทคนิควิธีในการประกอบอาชีพอย่างถูกวิธี จึงทำให้การประกอบอาชีพ ไม่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้เท่าที่ควร ซึ่งส่งผลทำให้การชำระคืนเงินกู้ได้ไม่ตรงตามเวลาที่กำหนด
- ไม่มีการประกันราคาพืชผลทางการเกษตร ทำให้กลุ่มที่ประกอบอาชีพปลูกผักเกิดความเสียหายด้านราคาสูง

3) การเกิดเครือข่ายการเรียนรู้

จากการปฏิบัติงานภาคสนาม ผู้วิจัยได้สร้างเครือข่ายองค์กรย่อยภายในชุมชน ได้แก่ กลุ่มสมาชิกผู้กู้เงินกองทุน ซึ่งมีการเรียนรู้ร่วมกัน และทำกิจกรรมร่วมกันโดยการจัดประชาคมภายในหมู่บ้านเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความเข้มแข็งในการดำเนิน โครงการลักษณะเครือข่ายขององค์กรทั้งหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนด้วย

4) ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชนพื้นที่เป้าหมาย

คนในชุมชนมีอาชีพหลักทุกคน และมีการปรับปรุงพัฒนาอาชีพอยู่ตลอดเวลา ทำให้ประชาชนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น และคนในชุมชนยังมีความรักใคร่ สามัคคีกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ชึ่งกันและกัน และยกย่องคนทำความดี ซึ่งส่งผลให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในหมู่บ้านสูงขึ้น

5) ผลโดยตรงและผลกระทบต่าง ๆ คือ

7.1 ผลโดยตรง สมาชิกที่กู้เงินนำไปลงทุนเพื่อก่อให้เกิดรายได้ที่เป็นตัวเงิน และไม่เป็นตัวเงิน เมื่อถึงกำหนดชำระเงินที่กู้คืน ผู้กู้สามารถนำเงินส่งคืนกองทุนหมู่บ้านได้ทั้งหมด ซึ่งส่งผลให้เกิดกองทุนที่มีความเข้มแข็งมากขึ้น

5.2 ผลกระทบโดยตรง สมาชิกที่กู้เงินไปดำเนินการประกอบการต่าง ๆ สามารถลดภาระหนี้สินของตนเองได้มากขึ้น เป็นการเพิ่มศักยภาพในการประกอบอาชีพ การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

5.3 คนในชุมชนมีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม แต่ในทางที่ดีขึ้นกว่าเก่า คนในชุมชนมีจิตสำนึกรักบ้านเกิดมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้เกิดความอบอุ่นและสงบสุขในชุมชน

5.5 ข้อเสนอแนะ

5.5.1 ข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

- ระเบียบกองทุนหมู่บ้าน ถือเป็นกฎกติกาที่คนในหมู่บ้านและชุมชนต้องยึดถือเป็นหลักในการร่วมกันดูแลรักษาให้กองทุนเป็นประโยชน์แก่คนในหมู่บ้านและชุมชนมากที่สุด
- ควรได้มีการจัดทำระเบียบกองทุนหมู่บ้านของหมู่บ้านร่วมกันก่อน เพื่อจะได้ไม่เกิดปัญหาตามมาภายหลัง และจะต้องประกาศให้สมาชิกได้ทราบทั่วกันทุกคน
- เมื่อมีการแก้ไขปรับปรุงระเบียบจะต้องมีการประชุมและเปลี่ยนความคิดเห็นของคนในชุมชนก่อนจึงทำการแก้ไขปรับปรุงระเบียบดังกล่าวได้

5.5.2 ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการกองทุน

- ทุกขั้นตอนของการบริหารจัดการกองทุนจะต้องดำเนินการอย่างรัดกุมและรอบครอบเสมอเพื่อให้เกิดข้อผิดพลาดน้อยที่สุด
- การบริหารจัดการที่ดีจะต้องได้มาซึ่งคณะกรรมการที่มีความสามารถ มีความรับผิดชอบสูง ต่อหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบอยู่ และมีการวางแผนล่วงหน้าเสมอก่อนเริ่มดำเนินการ

5.5.3 ข้อเสนอแนะการนำเงินกู้ไปพัฒนากิจกรรมอาชีพของสมาชิกกองทุน

- ควรมีการศึกษาประเมินโครงการก่อนจะลงมือตัดสินใจประกอบอาชีพ ต้องมีการคาดการณ์ความเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหน และควรหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลภายนอกด้วย
- หน่วยงานทางราชการน่าจะเข้ามามีบทบาทให้มากกว่านี้โดยมาช่วยแนะนำวิธีการประกอบอาชีพ เช่น ทำการเกษตรผสมผสานที่ถูกต้องวิธีและได้ผล เป็นต้น
- ควรมีการจัดส่งตัวแทนกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ไปฝึกอบรมกับศูนย์วิชาชีพของรัฐบาลประจำจังหวัด เพื่อจะได้ นำความรู้ต่าง ๆ มาเผยแพร่ในชุมชนของตนเอง

5.5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการคืนคว้าวิจัยต่อไปหรือเพิ่มเติม

- ด้านบริหารจัดการกองทุน ควรมีการค้นคว้าเกี่ยวกับการดำเนินการบริหารจัดการโดยชาวบ้านในหมู่บ้านบริหารจัดการเอง ว่าพบปัญหาอะไรบ้าง และมีแนวทางแก้ไขอย่างไร สามารถบริหารงานพึ่งพาตนเองได้มากน้อยแค่ไหนเพื่อผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับหมู่บ้าน นำไปเป็นแบบอย่างและเป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง
- ด้านการนำเงินไปประกอบอาชีพ ควรมีการค้นคว้าเพิ่มว่ากลุ่มต่าง ๆ ที่นำไปประกอบอาชีพ ว่าเขามีวิธีการดำเนินการอย่างไรบ้าง ถึงประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ เพราะอะไร เพื่อที่จะเป็นความรู้ให้กับผู้ที่สนใจ
- ด้านตัวชี้วัดความเข้มแข็งของหมู่บ้าน ว่าเขามีอะไรเป็นตัวชี้วัดหรือบ่งชี้ว่าหมู่บ้านมีความเข้มแข็งมากน้อยแค่ไหน
- ด้านการชำระคืนเงินกู้ ควรมีการค้นคว้าวิจัยเพิ่ม เพราะว่าหมู่บ้านสระโพธิ์จะชำระหนี้เป็นรายปี ตอนนี้ยังไม่ครบปี จึงไม่ทราบเกี่ยวกับปัญหาการชำระคืนเงินกู้ เพราะว่าผู้วิจัยหมดสัญญา ก่อน จึงไม่ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและสมบูรณ์ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). การวิจัยชุมชน. 100,000 เล่ม. พิมพ์ครั้งที่ 1. การจัดการและการประเมินโครงการ. นนทบุรี : บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). การประเมินเพื่อพัฒนา. 100,000 เล่ม. พิมพ์ครั้งที่ 1. การจัดการและการประเมินโครงการ. ทัศนีย์ทองการพิมพ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). สารนิพนธ์. 100,000เล่ม. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี : บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์.
- ขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำลูกจ้างรัฐวิสาหกิจทั่วประเทศ. (31 กรกฎาคม 2544). มติชน : 14-15
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านสระโพธิ์. (2544). ข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านพุดซา. นครราชสีมา.
- สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (2544). คู่มือสำหรับประชาชน เพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (2544). ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี. 600,000 เล่ม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บริษัทสหพัฒนาการพิมพ์.